

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Μάθημα: Σύνθεση Δημοσίου Δικαίου

Διδάσκοντες:

Δημητρόπουλος Ανδρ., Καθηγητής του τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Βλαχόπουλος Σπ., Λέκτωρ του τμήματος Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Εξάμηνο: Η΄

«ΜΕΤΡΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ»

ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΚΗΣΤΗ

Επί πτυχίω, Α.Μ.:1340200300234

Τηλ.: 2102934977

ΑΘΗΝΑ

Σεπτέμβριος 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1. Το θέμα	1
2. Η νομική φύση των μέτρων εσωτερικής τάξης – οριοθέτηση της έννοιας	4
II. Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ ...	7
1. Το πεδίο εφαρμογής των μέτρων εσωτερικής τάξης.....	7
1.1. Εσωτερικές πράξεις της διοίκησης.....	7
1.2. Οι ειδικές κυριαρχικές σχέσεις.....	8
2. Έννομες συνέπειες των εσωτερικών πράξεων της διοίκησης.....	9
3. Οι ειδικές κυριαρχικές σχέσεις ειδικά.....	12
3.1. Η έννοια.....	12
3.2. Παλαιότερη και σύγχρονη θεώρηση	12
3.3. Η θεσμική εφαρμογή.....	13
3.4. Τα μέτρα εσωτερικής τάξης στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων και η παροχή έννομης προστασίας (άρθρο 20 του Συντάγματος)	15
3.4.1. Γενικά.....	15
3.4.2. Το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος)	16
3.4.3. Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης (άρθρο 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος).....	17

3.5. Εσωτερικές και εξωτερικές πράξεις της Διοίκησης.....	18
3.6. Περιπτώσιολογία.....	18
3.6.1. Δημόσιοι υπάλληλοι.....	18
3.6.2. Μαθητές.....	22
3.6.3. Στρατιώτες.....	24
3.6.4. Κρατούμενοι.....	25
3.6.5. Κληρικοί.....	26
III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	27
IV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ	28
1. «Μέτρα εσωτερικής τάξης».....	28
2. «Measures of internal order».....	29
V. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	30
VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53
1. Βιβλία – Περιοδικά.....	53
2. Ιστοσελίδες.....	55
VII. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	56

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το θέμα

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται τη λειτουργία των μέτρων εσωτερικής τάξης σε συνταγματικό επίπεδο. Ενδιαφέρον δηλαδή εν προκειμένω παρουσιάζει όχι απλώς η νομική φύση αυτών, αλλά η τελευταία και οι εκφάνσεις της σε συνάρτηση με τα αποτελέσματα τα οποία αναπτύσσονται και κατά συνέπεια η επιρροή τους στους διοικουμένους. Η κατάφαση της επιρροής στους διοικουμένους συνομολογεί την ύπαρξη σχετικών δικαιωμάτων με τα οποία οι θιγόμενοι δύνανται να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους.

Τα μέτρα εσωτερικής τάξης αποτελούν κατ' αρχήν πράξεις της Διοίκησης που αφορούν μόνο σε εσωτερικές λειτουργίες αυτής και διόλου στους διοικουμένους. Κατ' επέκταση, δεν είναι δυνατόν να συνιστούν εκτελεστές πράξεις ως προς αυτούς. Η έλλειψη της εκτελεστότητάς τους συνεπάγεται τον χαρακτήρα τους ως μη διοικητικών πράξεων.

Η όλη προβληματική του ζητήματος θα εκαθίσταντο δίχως αντίκρισμα, αν δεν υπήρχαν περιπτώσεις κατά τις οποίες τα μέτρα εσωτερικής τάξης αναπτύσσουν εξωτερικά αποτελέσματα επιδρώντας στην έννομη κατάσταση των διοικουμένων. Σε αυτές τις περιπτώσεις ως αδήριτη ανάγκη ανακύπτει η παροχή προστασίας στους διοικουμένους, ώστε να προφυλαχθούν και να ανατρέψουν τις έννομες συνέπειες που υφίστανται. Εν προκειμένω, ζητήματα εγείρονται σε θεωρία και

νομολογία ως προς την εκτελεστικότητα ή μη τέτοιου είδους πράξεων. Συνακόλουθα, παρέχεται ή όχι αντίστοιχα η δυνατότητα άσκησης του ενδίκου μέσου της αιτήσεως ακυρώσεως, που αποτελεί έκφραση του θεμελιώδους δικαιώματος της παροχής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος). Ανάλογα παρουσιάζεται και η προβληματική ως προς την παροχή του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης (άρθρο 20 παρ. 2 του Συντάγματος) στον διοικούμενο που θίγεται. Σημαντική είναι εν προκειμένω η παρουσίαση των βασικών χαρακτηριστικών των εν λόγω δικαιωμάτων.

Ως χαρακτηριστικές καταστάσεις οι οποίες προκύπτουν από την έκδοση μέτρων εσωτερικής τάξης και έχουν δίχως άλλο άμεσες συνέπειες στους πολίτες είναι αυτές που προκύπτουν από την επιβολή πειθαρχικών μέτρων στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων. Τέτοιου είδους σχέσεις διαπλάσσονται εκούσια μεταξύ κράτους και πολίτη, όταν ο τελευταίος εισέρχεται στη θέση του δημοσίου υπάλληλου, αλλά αναπόφευκτα και ακούσια κατά τη διάρκεια ορισμένων περιόδων του βίου του διοικουμένου. Ειδικές κυριαρχικές σχέσεις εντοπίζονται στο χώρο του σχολείου, του στρατού, της εκκλησίας και των σωφρονιστικών καταστημάτων μεταξύ της διοίκησης και των πολιτών που συνδέονται με τη διοίκηση των αντίστοιχων χώρων βάσει ιδιαίτερων σχέσεων κατά τις οποίες υποχρεούνται να βρίσκονται υπό την εξουσία των ανωτέρω. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιπτωσιολογική προσέγγιση, όπου εξετάζεται επιμέρους η εκτελεστικότητα των μέτρων και η παροχή των προαναφερθέντων συνταγματικών δικαιωμάτων, η οποία ως επί το πλείστον υπάρχει σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο διοικούμενος

επηρεάζεται όχι απλώς ως μέρος της αντίστοιχης ομάδας, αλλά περαιτέρω και ως μέλος της κοινωνίας.

2. Η νομική φύση των μέτρων εσωτερικής τάξης – οριοθέτηση της έννοιας

Ως μέτρα εσωτερικής τάξης ορίζονται οι εσωτερικές πράξεις της διοίκησης οι οποίες αφορούν στην εσωτερική λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και την εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους¹.

Τα μέτρα εσωτερικής τάξης αποτελούν νομικές πράξεις της Διοίκησης, οι οποίες εκδίδονται κατά την άσκηση της δραστηριότητάς της και οφείλονται σε μόνη τη βούληση των διοικητικών οργάνων². Αποτελούν, επομένως, μονομερείς πράξεις της Διοίκησης. Υπογραμμίζεται, εν προκειμένω, ότι οι μονομερείς πράξεις, αν και επιδρούν στην έννομη τάξη, τη μεταβάλλουν μόνο στο μέτρο που θεσπίζουν κανόνα δικαίου. Η θέσπιση ή μη κανόνα δικαίου μέσω της πράξεως της Διοικήσεως αποτελεί κατ' αρχήν το κριτήριο για την οριοθέτηση των διοικητικών πράξεων με την τεχνική έννοια του όρου από τις λοιπές πράξεις της Διοίκησης. Οι τελευταίες, άρα, εφόσον δεν επιφέρουν τροποποιήσεις στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις των μερών, στερούνται εκτελεστού χαρακτήρα. Σημειωτέον είναι, ότι η εκτελεστότητα μιας διοικητικής πράξης που αποτελεί άσκηση δημόσιας εξουσίας συνίσταται στη δεσμευτικότητά της, χωρίς την αναγκαία προηγούμενη δικαστική απόφαση³.

¹ Βλ. *Γέροντας Α.*, *Οι Εγκύκλιοι*, σελ. 65.

² Βλ. *Σιούτη Γλ.*, *Διοικητικό Δίκαιο*, σελ. 187.

³ *Η ίδια*, σελ. 214 – 215.

Συνοπτικά δύναται να αναφερθεί, ότι στοιχεία της διοικητικής πράξης τα οποία σωρευτικώς συντρέχουν είναι η μονομερής θέσπιση κανόνα δικαίου, η προέλευση από διοικητικό όργανο, η μεταβολή της έννομης τάξης και η επιδίωξη δημοσίου συμφέροντος⁴.

Ποικίλα ζητήματα εγείρονται σχετικά με τη νομική φύση των μέτρων εσωτερικής τάξης. Δεδομένου ότι από τον νομοθέτη, αλλά και από την κρατούσα στη θεωρία άποψη αμφισβητείται ο χαρακτήρας τους ως κανόνων δικαίου, συνακόλουθα είναι αμφισβητήσιμη η φύση τους ως διοικητικών πράξεων, εφόσον τουλάχιστον ένα κριτήριο από τα ανωτέρω δεν πληρούται⁵.

Περαιτέρω αναζητήθηκε ένα ασφαλέστερο κριτήριο στο πεδίο εφαρμογής, την επενέργεια και το δικαστικό έλεγχο των πράξεων αυτών. Ωστόσο, ούτε αυτό το κριτήριο αποδεικνύεται επαρκές, δεδομένου ότι όχι μόνο τα μέτρα εσωτερικής τάξης, αλλά και οι νόμοι συχνά αφορούν σε διοικητικά όργανα και τις λειτουργίες αυτών, καθώς και τα εν λόγω μέτρα δεν περιορίζονται πάντα στα εσωτερικά ζητήματα της διοίκησης, αλλά συνεπάγονται έμμεσες και ενίοτε άμεσες μεταβολές στην νομική κατάσταση των ιδιωτών⁶.

Τέλος, για την οριοθέτηση μεταξύ κανονιστικών πράξεων και μέτρων εσωτερικής τάξης προκρίνεται το λειτουργικό πεδίο της διοίκησης. Δηλαδή, ενώ οι πρώτες εκδίδονται κατά νομοθετική εξουσιοδότηση

⁴ *Η ίδια*, σελ. 188 – 189.

⁵ Βλ. *Γέροντας Α.*, *Οι Εγκύκλιοι*, σελ. 130.

⁶ *Ο ίδιος*, σ. 131.

βάσει του άρθρου 43 παρ. 2 του Συντάγματος, τα τελευταία κινούνται στο λειτουργικό πεδίο της διοίκησης, δηλαδή αρκεί για την έκδοσή τους η επιδίωξη του δημοσίου συμφέροντος⁷, δεδομένου και ότι παρέχεται σχετική γενική εξουσιοδότηση από το Σύνταγμα προς τη διοίκηση για έκδοση των αναγκαίων προς εκτέλεση των νόμων πράξεων⁸.

⁷ Ο ίδιος, σ. 133.

⁸ Βλ. ΣτΕ 2714/1979, ΤοΣ 1980, σελ. 143 επ. και Παραράς Π., Η ανύπαρκτος εκ του Συντάγματος εξουσία των Υπουργών προς εκτέλεσιν των νόμων (ΣτΕ 2714/1979), ΤοΣ 1980, σελ. 138 επ.

II. Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

1. Το πεδίο εφαρμογής των μέτρων εσωτερικής τάξης

1.1. Εσωτερικές πράξεις της διοίκησης

Οι εν λόγω εσωτερικές πράξεις της διοίκησης αναφέρονται κατ' αρχήν στην εσωτερική οργάνωση των διοικητικών υπηρεσιών. Επομένως, δύνανται να αφορούν σε έγγραφα με τα οποία παραδείγματος χάρη απευθύνεται ο γραμματέας της υπηρεσίας στο αρμόδιο Υπουργείο ή ακόμη και σε διαβιβαστικά έγγραφα⁹. Την κυριότερη κατηγορία αυτών αποτελούν οι εγκύκλιοι διαταγές με χαρακτήρα οδηγίας, ανακοίνωσης ή ερμηνείας¹⁰. Οι οδηγίες αφορούν συστάσεις για την αντιμετώπιση ορισμένων ζητημάτων, οι ανακοινώσεις δύνανται να περιέχουν διάταξη βάσει της οποίας πρόκειται να εκδοθεί από την παραλήπτρια αρχή ορισμένη περαιτέρω πράξη και οι ερμηνευτικές εγκύκλιοι προσδιορίζουν συνήθως νεοσύστατους νόμους αποσκοπώντας στην ομοιόμορφη εφαρμογή αυτών και στην ασφάλεια του δικαίου¹¹. Άρα, τα μέτρα εσωτερικής τάξης αναπτύσσουν κατ' αρχήν τα αποτελέσματά τους εντός των ορίων της διοίκησης.

⁹ Βλ. *Γέροντας Α.*, Οι Εγκύκλιοι, σελ. 65 επ.

¹⁰ *Ο ίδιος*, σ. 66.

¹¹ Βλ. *Στασινόπουλος Μ.*, Το Δίκαιο των διοικητικών διαφορών, σελ. 122.

1.2. Οι ειδικές κυριαρχικές σχέσεις

Εκτός των ανωτέρω, όμως, γίνεται δεκτό ότι τέτοιου είδους μέτρα είναι δυνατόν να λαμβάνονται και επί όλων όσων χρησιμοποιούν σχετικές δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες διέπονται από εσωτερικούς κανονισμούς που προβλέπουν την πειθαρχική τιμώρηση¹². Συνεπώς, τα μέτρα αυτά επιβάλλονται και σε όλους τους ιδιώτες οι οποίοι είτε εκούσια, είτε ακούσια σχετίζονται κατ' αυτόν τον τρόπο με τη διοίκηση.

Σημειωτέον, ότι ο πολίτης εν προκειμένω δημιουργεί μία ειδική κυριαρχική σχέση με το κράτος στα πλαίσια της οποίας έχει αυξημένες υποχρεώσεις έναντι αυτού¹³. Η σχέση αυτή βαίνει παράλληλα, αλλά και ανεξάρτητα από τη γενική κυριαρχική σχέση που διαπνέει το βίο κάθε πολίτη ο οποίος ζει και δραστηριοποιείται εντός ενός κράτους.

Τέτοιου είδους σχέσεις αναπτύσσονται πρώτον μεταξύ κράτους και δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίοι άμα της προσλήψεώς τους αποδέχονται και την υπαγωγή τους στην εξουσία του κράτους στα πλαίσια μιας ειδικής πλέον σχέσης. Περαιτέρω, ο άνθρωπος που δραστηριοποιείται στα πλαίσια ενός κράτους αναπτύσσει με αυτό αναπόφευκτα και έτερους δεσμούς κυριαρχικής εξουσίας. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτουν κατ'

¹² Βλ. *Τάχος Α.*, Τα μέτρα εσωτερικής τάξεως στη μέση δημόσια εκπαίδευση, Παρατηρήσεις επί της ΣτΕ 97/1980, ΕΔΔΔ 1980, σελ. 115 επ.

¹³ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου, σελ. 88.

εξοχήν οι σχέσεις του κράτους με τους μαθητές, τους στρατιώτες και τους κρατουμένους¹⁴.

2. Έννομες συνέπειες των εσωτερικών πράξεων της διοίκησης

Σε κάθε περίπτωση πράξης που τα αποτελέσματά της μόνο το εσωτερικό της διοίκησης, αποδέκτης της πράξης είναι μόνο ο σχετικός υπάλληλος και ουδόλως οι ιδιώτες. Αυτό προκύπτει από το γεγονός, ότι οι συγκεκριμένες πράξεις της διοίκησης δεν επιφέρουν μεταβολές στις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των διοικουμένων¹⁵. Επιπλέον τα μέτρα αυτά δεν απολαμβάνουν εκτελεστότητας¹⁶. Το απαράδεκτο της αιτήσεως ακυρώσεως εν προκειμένω απορρέει από τη ρωμαϊκή ρήση «de minimis non curat praetor» (= με τα μικρά και τα ασήμαντα δεν ασχολείται ο δικαστής)¹⁷.

Εφόσον δεν συνεπάγεται κάποια μεταβολή στη νομική κατάσταση των ιδιωτών και δεδομένης της μη εκτελεστότητας της πράξης, δεν προκύπτει έννομο συμφέρον των τελευταίων για προσβολή της σχετικής

¹⁴ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία, *Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου*, σελ. 373 επ.

¹⁵ Βλ. *Γέροντας Α.*, *Οι Εγκύκλιοι*, σελ. 65.

¹⁶ *Ο ίδιος*, σελ. 65.

¹⁷ Βλ. *Μπουγιούκου Δ.*, Παροχή έννομης προστασίας και μέτρα εσωτερικής τάξης, σελ. 36.

πράξης με αίτηση ακυρώσεως¹⁸. Το εν λόγω δικαίωμα αποτελεί εξειδίκευση της γενικής επιταγής του άρθρου 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος περί παροχής εννόμου προστασίας¹⁹. Με την αίτηση ακυρώσεως ο διοικούμενος, του οποίου τα συμφέροντα θίγονται άμεσα και προσωπικά, δύναται να προσφύγει στη δικαιοσύνη με αίτηση ακυρώσεως επιδιώκοντας την προάσπιση των συμφερόντων του και την αποκατάσταση της νομιμότητας²⁰.

Εκτός από το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, ο διοικούμενος στην περίπτωση των εσωτερικών μέτρων δεν θα έχει κατ' αρχήν ούτε το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης του άρθρου 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος, δεδομένου ότι το τελευταίο ασκείται έναντι εκτελεστών πράξεων που αντιτίθενται στα συμφέροντα του διοικουμένου²¹. Πρόκειται, εν προκειμένω, για εξαίρεση από τον κανόνα της παροχής του θεμελιώδους δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης στους διοικουμένους²².

Ωστόσο, ζήτημα γεννάται, όταν ορισμένες εσωτερικές πράξεις αναπτύσσουν έμμεσα εξωτερικές έννομες συνέπειες. Σε περιπτώσεις παροχής πληροφοριών ή υπόσχεσης δέσμευσης της διοίκησης προς

¹⁸ Βλ. *Παυλόπουλος Π.*, Η συνταγματική κατοχύρωση της αίτησης ακυρώσεως, σελ. 133.

¹⁹ *Ο ίδιος*, σελ. 131.

²⁰ Βλ. *Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 403 επ.

²¹ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακρόασης στη διοικητική διαδικασία, Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, σελ. 362 επ.

²² Βλ. *Τάχος Αναστ.*, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ. 625 – 626.

ορισμένη πράξη, γεγονός που ισοδυναμεί με έκδοση διοικητικής πράξης εξαιτίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του ιδιώτη προς τη διοίκηση, υποστηρίζεται, ότι επηρεάζεται καθοριστικά η συμπεριφορά των αποδεκτών²³. Άρα, προκύπτουν έμμεσα νομικές συνέπειες για τους ίδιους. Βάσει αυτών, υποστηρίζεται, ότι εν προκειμένω η πολιτεία πρέπει να αναγνωρίζει και σε αυτές εκτελεστότητα, ώστε να μη θίγεται το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας²⁴. Το κράτος υποχρεούται να παρέχει το δικαίωμα αυτό σε κάθε πολίτη του οποίου τα δικαιώματα θίγονται, άλλως αντιβαίνει το Σύνταγμα²⁵. Παρά ταύτα, δεν φαίνεται να παρέχεται το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης σε αντίστοιχες περιπτώσεις, όπως όταν εκδίδεται εκτελεστή διοικητική πράξη που ερείδεται σε προηγούμενη εγκύκλιο. Αυτό συμβαίνει, αφενός διότι το δικαίωμα αυτό της προηγούμενης ακρόασης εξυπηρετείται επαρκώς με την ακρόαση πριν την εκτέλεση της σχετικής ατομικής πράξης και αφετέρου η δυνατότητα αυτή αποκλείεται εξ ορισμού εξαιτίας του απροσδιόριστου αριθμού των διοικουμένων που αφορά²⁶.

²³ Βλ. *Γέροντας Α.*, Οι Εγκύκλιοι, σελ. 67 -70.

²⁴ Βλ. *Παυλόπουλος Π.*, Η αστική ευθύνη του Δημοσίου κατά τους κανόνες του Δημοσίου Δικαίου σε:., Διοικητικό Δίκαιο, σελ. 321 επ.

²⁵ Βλ. *Μπέης Κ.*, Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου, Ι. Τα συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής προστασίας, σελ. 85 επ.

²⁶ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακρόασης στη διοικητική διαδικασία, Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, σελ. 362 επ.

3. Οι ειδικές κυριαρχικές σχέσεις ειδικά

3.1. Η έννοια

Όπως παρουσιάζεται ανωτέρω²⁷, μέτρα εσωτερικής τάξης είναι δυνατόν να εκδίδονται και στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων. Ως ειδική κυριαρχική σχέση ορίζεται «η ειδική σχέση εξουσίασης, στην οποία βρίσκεται πρόσκαιρα ή για περισσότερο χρόνο ο πολίτης και ένεκα της οποίας έχει αυξημένες έναντι του κράτους υποχρεώσεις»²⁸. Εναλλακτικά δύνανται να χρησιμοποιηθούν οι όροι «ειδική σχέση εξουσίασεως»²⁹ και «εξουσιαστική σχέση» «εκούσια»³⁰ ή «ακούσια» αντίστοιχα³¹.

3.2. Παλαιότερη και σύγχρονη θεώρηση

Αρχικά, αυτού του είδους οι σχέσεις εξουσίας θεωρήθηκαν από τον νομικό κόσμο ως σχέσεις μη δικαίου, στις οποίες δεν δύνανται να τύχουν εφαρμογής τα συνταγματικά δικαιώματα, ούτε η επιφύλαξη του νόμου³². Σταδιακά αναγνωρίστηκε η ισχύς των θεμελιωδών δικαιωμάτων, με

²⁷ Βλ. στην αυτή εργασία κεφ. 2.2.

²⁸ Βλ. Δημητρόπουλος Ανδρ., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου, σελ. 88.

²⁹ Βλ. ΣτΕ 2714/1979, ΤοΣ 1980, σελ. 143 επ.

³⁰ Βλ. ΔΕΦΑΘ 320/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 236 επ.

³¹ Βλ. στην αυτή εργασία κεφ. 2.2.

³² Βλ. Λαζαράτος Π., Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία, Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, 1992 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 365 επ. και Γέροντας Α., Οι Εγκύκλιοι, σελ. 327.

δυνατότητα περιορισμού αυτών από τον σκοπό της οικείας σχέσης³³. Η σύγχρονη θεωρία σαφώς αποφαίνεται υπέρ του δικαιοϊκού χαρακτήρα αυτών και της ισχύς των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως και σε κάθε άλλη νομική σχέση³⁴. Επομένως, περιορισμοί επ' αυτών τίθενται μόνο στο πλαίσιο επιφύλαξης νόμου και βάσει της αρχής της αναλογικότητας και της διαφύλαξης ενός ελάχιστου πυρήνα κάθε δικαιώματος³⁵.

3.3. Η θεσμική εφαρμογή

Ως θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων ορίζεται «η εφαρμογή τους στο επίπεδο μερικότερης έννομης σχέσης ή θεσμού, είτε ως προς το γενικό, είτε ως προς το θεσμικό τους περιεχόμενο, όπως προσδιορίζεται από την σχέση αιτιώδους συνάφειας»³⁶. Σημειώνεται εν προκειμένω, ότι θεσμικό είναι το περιορισμένο περιεχόμενο που λαμβάνουν τα δικαιώματα κατά την εφαρμογή τους στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης έννομης σχέσης³⁷. Επιτρεπόμενοι όμως είναι μόνο οι αιτιώδεις περιορισμοί, δηλαδή εκείνοι που βασίζονται στην ομοιογένεια

³³ Βλ. *Γέροντας Α.*, ΟΙ, σελ. 328.

³⁴ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία, *Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου*, 1992 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 366 επ.

³⁵ *Ο ίδιος*, σελ. 367 επ.

³⁶ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, Σύστημα Συνταγματικού δικαίου, σελ. 56.

³⁷ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, *Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου*, σελ. 78.

θεσμών και δικαιωμάτων ως προς το περιεχόμενό τους για τη συγκεκριμένη σχέση, χωρίς ωστόσο να παραγνωρίζεται η αναγκαιότητα διαφύλαξης του ουσιώδους πυρήνα του θεμελιώδους δικαιώματος³⁸. Συνεπώς, συνάγεται, ότι στις ειδικές κυριαρχικές σχέσεις παρατηρείται σύγκρουση μεταξύ ατομικών και κρατικών συμφερόντων, που απαιτεί στάθμιση. Ο περιορισμός ο οποίος θα προκύπτει τελικά επιβάλλεται να μην φτάνει ως την πλήρη κατάργηση του δικαιώματος³⁹. Δεδομένου, ότι υποστηρίζεται από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, πως ο περιορισμός αυτός οφείλει να προβλέπεται ειδικά από τον νόμο⁴⁰, τείνουν να αντικατασταθούν οι εγκύκλιοι με νομοθετικές ρυθμίσεις, αν και θεωρείται αναγκαία η χρήση γενικών ρητρών έναντι ειδικών ρυθμίσεων χάριν της λειτουργικότητας των ειδικών κυριαρχικών σχέσεων⁴¹.

³⁸ Βλ. *Ο ίδιος*, σελ. 81 -87.

³⁹ Βλ. ΔΕφΑθ 320/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 236 επ. και ΔΕφΑθ 311/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 234 επ.

⁴⁰ Βλ. ΣτΕ 2209/1977, ΤοΣ 1977, σελ. 636 επ.

⁴¹ Βλ. *Γέροντας Α.*, *Οι Εγκύκλιοι*, σελ. 328.

3.4. Τα μέτρα εσωτερικής τάξης στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων και η παροχή έννομης προστασίας (άρθρο 20 του Συντάγματος)

3.4.1. Γενικά

Εν προκειμένω, τα μέτρα εσωτερικής τάξης εξετάζονται ως προς τη δυνατότητα των πολιτών στους οποίους αφορούν να προστατευθούν έναντι αυτών μέσω των συνταγματικών δικαιωμάτων της δικαστικής προστασίας και της προηγούμενης ακρόασης. Η δυνατότητα άσκησης ή μη των εν λόγω δικαιωμάτων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στα πλαίσια των ειδικών κυριαρχικών σχέσεων, αφού κυρίως τότε τα μέτρα εσωτερικής τάξης αναπτύσσουν εξωτερικά αποτελέσματα, ώστε να επηρεάζουν τα συμφέροντα των πολιτών ως μελών της κοινωνίας συλλήβδην με περαιτέρω συνέπεια την ανάγκη προστασίας τους έναντι των πράξεων αυτών της Διοίκησης. Αξίζει να σημειωθεί, ότι αμφότερα τα δικαιώματα του άρθρου 20 του Συντάγματος αποτελούν εκφράσεις της αρχής του κράτους δικαίου⁴².

⁴² Βλ. *Λαμπράκης Κ.*, Η δικαστική προστασία και το άρθρο 20 παρ. 1 Σ. 1975, ΕλλΔνη 1986, σελ. 616 επ.

3.4.2. Το δικαίωμα παροχής δικαστικής προστασίας (άρθρο 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος)

Το εν λόγω δικαίωμα που αφορά στην προστασία του πολίτη απευθύνεται στη δικαιοσύνη, δηλαδή στα δικαστήρια⁴³. Βάσει αυτού δύναται να απευθυνθεί στις δικαστικές αρχές και να ασκήσει τα κατάλληλα ένδικα βοηθήματα και ένδικα μέσα, ώστε να διεκδικήσει τη δικαίωση των θιγόμενων συμφερόντων του. Άρα, ο χαρακτήρας του δικαιώματος αυτού ενέχει δικονομική χροιά. Εν προκειμένω, όσο αφορά στα μέτρα εσωτερικής τάξης, σε θεμελιώδους σημασίας ζήτημα ανάγεται η δυνατότητα παραδεκτής ή μη άσκησης του ενδίκου βοηθήματος της αίτησης ακυρώσεως.

Περιεχόμενο αυτού αποτελεί σαφώς η παράσταση του διοικούμενου με δικηγόρο και η δυνατότητά του να αναπτύξει τα ζητήματα που τον αφορούν ενώπιον του δικαστηρίου⁴⁴. Δηλαδή επιμέρους δικαίωμα της δικαστικής προστασίας αποτελεί και η δικαστική ακρόαση.

Σχετικά με τη νομική φύση του οικείου δικαιώματος σημειώνεται, ότι αυτή είναι διττή, τόσο υποκειμενική, όσο και αντικειμενική. Δηλαδή θεωρείται αφενός θεμελιώδες δικαίωμα που παρέχεται στο άτομο για προάσπιση των συμφερόντων του και αφετέρου θεσμική εγγύηση για

⁴³ Βλ. Δημητρόπουλος Ανδρ., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου, σελ. 334.

⁴⁴ Βλ. Χόρος Γ., Το άρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το δικαίωμα έννομης προστασίας, σελ. 11.

την οργάνωση και λειτουργία των δικαστηρίων⁴⁵. Η θεμελιώδης σημασία του εν λόγω άρθρου επικυρώνεται και από τη μη δυνατότητα αναθεώρησης αυτού βάσει του άρθρου 110 παράγραφος 1 του Συντάγματος.

3.4.3. Το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης (άρθρο 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος)

Σε αντίθεση με το δικαίωμα δικαστικής προστασίας, το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης απευθύνεται στη διοίκηση⁴⁶. Ο διοικούμενος δύναται να στραφεί προς τη διοίκηση για να εισακουσθούν οι θέσεις του στην περίπτωση κατά την οποία λαμβάνεται από την τελευταία μέτρο ή ενέργεια εις βάρος των δικαιωμάτων ή των συμφερόντων του⁴⁷. Παρά το γεγονός ότι δεν απαιτείται πρόβλεψη σε νόμο, αλλά η εφαρμογή του δικαιώματος απορρέει απευθείας από το σύνταγμα, ο κοινός νομοθέτης εξειδικεύει το δικαίωμα αυτό. Ωστόσο, ήδη από το Σύνταγμα απορρέει η δυνατότητα συμπάραστασης με δικηγόρο⁴⁸. Ως προς τον τύπο υποστηρίζεται, ότι η πρόσκληση σε ακρόαση είναι πάντα γραπτή, ενώ ο

⁴⁵ Βλ. *Λαμπράκης Κ.*, Η δικαστική προστασία και το άρθρο 20 παρ. 1 Σ. 1975, *ΕλλΔνη* 1986, σελ. 616 επ. και *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, *Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου*, σελ. 325.

⁴⁶ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, *Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου*, σελ. 334.

⁴⁷ Άρθρο 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος.

⁴⁸ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, *Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου*, σελ. 334.

τύπος της καθαυτής ακρόασης πρέπει να είναι εκείνος ο οποίος θα επιβαρύνει λιγότερο τον διοικούμενο⁴⁹.

3.5. Εσωτερικές και εξωτερικές πράξεις της Διοίκησης

Αξίζει να αναφερθεί, πως οι πράξεις που εκδίδονται στα πλαίσια των ειδικών κυριαρχικών σχέσεων διακρίνονται σε εξωτερικές και εσωτερικές με βάση την επιρροή τους στον ιδιώτη ως άτομο, επιδρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο άμεσα στα έννομα συμφέροντά του ή ως μέλους του οργανισμού εντός του οποίου δρα⁵⁰. Η διάκριση αυτή οριοθετεί και την εκτελεστότητα ή μη των σχετικών πράξεων αντίστοιχα. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, ωστόσο, η μελέτη ορισμένων επιμέρους σχέσεων.

3.6. Περιπτωσιολογία

3.6.1. Δημόσιοι υπάλληλοι

Βάσει της ειδικής κυριαρχικής σχέσης του δημοσίου υπαλλήλου με το κράτος διαμορφώνεται και η έκταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων αυτού. Οι πειθαρχικές ποινές κατά δημοσίων υπαλλήλων αναμφισβήτητα αποτελούν εξωτερικές έννομες συνέπειες με άμεση

⁴⁹ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Άρθρο 20 παρ. 2, σελ. 23 - 24 σε: *Κασιμάτη – Μαυριά, Η Ερμηνεία του Συντάγματος.*

⁵⁰ *Ο ίδιος*, σελ. 37.

νομική ισχύ για τους ίδιους⁵¹. Κατά συνέπεια πρόκειται για εκτελεστές διοικητικές πράξεις⁵². Για την προστασία έναντι αυτών παρέχεται δικαίωμα προσβολής τους με αίτηση ακυρώσεως, δηλαδή δικαίωμα δικαστικής προστασίας βάσει του άρθρου 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος⁵³. Δεδομένου, ότι η επιβολή ποινής συνδέεται με προηγούμενη υπαίτια συμπεριφορά του υπαλλήλου και δεν στηρίζεται σε άσκηση δέσμιας αρμοδιότητας εκ μέρους της διοίκησης και ο ενδιαφερόμενος θίγεται άμεσα και προσωπικά, τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 20 παράγραφος 2 του Συντάγματος περί παροχής του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης⁵⁴. Βάσει αυτού, ο θιγόμενος δύναται να εκθέσει τις απόψεις του έναντι της διοικήσεως πριν την έκδοση πράξης που επιβάλλει πειθαρχική ποινή⁵⁵.

Η ίδια προβληματική αφορά και στην περίπτωση θέσεως υπαλλήλου σε αργία, δεδομένου ότι αποτελεί μέτρο προ – ποινής το οποίο θίγει την έννομη κατάσταση του υπαλλήλου και, επομένως, προκύπτει νόμιμη

⁵¹ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακρόασης στη διοικητική διαδικασία, *Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου*, , σελ. 378 επ.

⁵² Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Άρθρο 20 παρ. 2, σελ. 39 σε: *Κασιμάτη – Μαυριά, Η Ερμηνεία του Συντάγματος*.

⁵³ Βλ. ΣτΕ 1487/1997, www.greeklaws.gr, *Παπαϊωάννου Ζ.*, Εφαρμογές Δημοσιοϋπαλληλικού Δικαίου με βάση τη Νομολογία των δικαστηρίων, σελ. 85 – 86, ΣτΕ 2209/1977 (τμ. Γ'), ΤοΣ 1977, σελ. 636 επ. και εξ αντιθέτου από ΣτΕ 1770/1997 (τμ. Γ'), ΕΔΔΔ 2000, σελ. 369 επ. και ΣτΕ 2649/1998 (τμ. Γ'), ΕΔΔΔ 2000, σελ. 369 επ.

⁵⁴ Βλ. *Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ. 439.

⁵⁵ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, Εφαρμογές Συνταγματικού Δικαίου II, σελ. 150.

αξίωση για δικαστική προστασία⁵⁶. Σημειώνεται, ότι η θέση σε αργία, όταν εκκρεμεί πειθαρχική ποινή του υπαλλήλου, αποτελεί άσκηση διακριτικής ευχέρειας της διοίκησης και, συνεπώς, απαιτείται η τήρηση της αρχής της προηγούμενης ακρόασης του διοικουμένου.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η προβληματική σχετικά με τις υπηρεσιακές μεταβολές. Εν προκειμένω, η παροχή των θεμελιωδών δικαιωμάτων των διοικουμένων δεν είναι άνευ ετέρου δεδομένη. Κρίσιμο μπορεί να αποτελέσει εδώ το γεγονός, αν η πράξη της διοίκησης στηρίζεται σε υποκειμενική συμπεριφορά του ενδιαφερομένου αποτελώντας άσκηση διακριτικής ευχέρειας εκ μέρους της ή βασίζεται σε αντικειμενικά δεδομένα, συνιστώντας άσκηση δέσμιας αρμοδιότητας⁵⁷. Ακόμη, συχνή είναι η στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων με αποτέλεσμα την πρόκριση του δημοσίου συμφέροντος της υπηρεσίας και της αποτελεσματικότητας της διοικητικής δράσης⁵⁸. Ωστόσο, ορθότερη κρίνεται η προσφυγή στην ανυπαρξία εννόμου συμφέροντος του διοικουμένου, εφόσον οι υπηρεσιακές μεταβολές δεν συνιστούν κατ' αρχήν μέτρα εις βάρος των δικαιωμάτων ή των συμφερόντων τους στα πλαίσια της κοινωνίας, παρά μόνο εντός της

⁵⁶ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακρόασης στη διοικητική διαδικασία, *Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου*, σελ. 380 επ. και ΔΕΦΑΘ 320/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 236 επ., ενώ αντίθετα ΔΕΦΑΘ 311/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 234 επ.

⁵⁷ Βλ. *Χρυσόγονος Κ.*, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, σελ. 439.

⁵⁸ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Άρθρο 20 παρ. 2, σελ. 39 σε: *Κασιμάτη – Μαυριά, Η Ερμηνεία του Συντάγματος και Χρυσόγονος Κ.*, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, σελ. 439.

υπηρεσίας⁵⁹. Επομένως, βάσει των ανωτέρω, αλλά και της πάγιας νομολογίας δεν φαίνεται να προκύπτει έρεισμα για την τήρηση του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης εν προκειμένω. Ωστόσο, οι πράξεις που αφορούν σε υπηρεσιακή μεταβολή είναι αναμφισβήτητα εκτελεστές εξ αντικειμένου. Άρα, προσβάλλονται δικαστικά, ικανοποιώντας την απαίτηση του άρθρου 20 παράγραφος 1 του Συντάγματος. Εξαίρεση στην ανωτέρω θεώρηση πρέπει να εισαχθεί όσον αφορά σε μεταβολές που έχουν ως γενεσιουργό αιτία την πειθαρχική τιμώρηση. Στις περιπτώσεις αυτές υπερισχύει ο τιμωρητικός χαρακτήρας, και, κατά συνέπεια, προκαλούνται δυσμενείς εξωτερικές συνέπειες για τον ενδιαφερόμενο, όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω. Ομοίως αντιμετωπίζονται οι περιπτώσεις απόλυσης ως αποτέλεσμα πειθαρχικής ποινής⁶⁰. Κατ' εξαίρεση, δεν παρέχεται δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης στην απόλυση, όταν η τελευταία αποτελεί απόρροια της δέσμιας αρμοδιότητας της διοίκησης, όπως στην περίπτωση κατά την οποία η υπαλληλική σχέση λύεται αυτοδίκαια με τη συμπλήρωση τριανταπενταετούς πραγματικής υπηρεσίας⁶¹.

⁵⁹ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Άρθρο 20 παρ. 2, σελ. 40 σε: Κασιμάτη – Μαυριά, *Η Ερμηνεία του Συντάγματος*.

⁶⁰ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακρόασης στη διοικητική διαδικασία, *Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου*, σελ. 362 επ.

⁶¹ Βλ. *Χρυσόγονος Κ.*, *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, σελ. 439.

3.6.2. Μαθητές

Αντικρουόμενες θέσεις υιοθετούνται τόσο από τη θεωρία, όσο και από τη νομολογία αναφορικά με την παροχή ή μη των θεμελιωδών δικαιωμάτων του άρθρου 20 του Συντάγματος στους θιγόμενους από αποφάσεις των σχολείων τους μαθητές.

Η μάλλον κρατούσα νομολογιακή θέση τάσσεται υπέρ της μη εκτελεστότητας των σχολικών πειθαρχικών ποινών στην πλειοψηφία αυτών⁶². Η τάση αυτή έχει διαμορφωθεί ήδη από τη γαλλική νομολογία, από όπου άλλωστε προέρχεται και η έννοια των μέτρων εσωτερικής τάξης συλλήβδην⁶³. Υποστηρίζεται, εν προκειμένω, ότι οι ποινές επιβάλλονται για την επίτευξη της αναγκαίας πειθαρχίας και, κατ' επέκταση, της ομαλής λειτουργίας του σχολείου επιφέροντας αποτελέσματα για το μέλος της σχολικής κοινότητας αποκλειστικά εντός των πλαισίων αυτής. Κατά συνέπεια, δεν τίθεται ζήτημα παροχής του ενδίκου βοηθήματος της αιτήσεως ακυρώσεως, μήτε της δυνατότητας προηγούμενης ακρόασης των μαθητών. Ωστόσο, το ζήτημα είναι δέον να επανεξετάζεται, εφόσον πρόκειται για κατάφορη προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μαθητών⁶⁴.

⁶² Βλ. ΣτΕ 97/1980 (Ολομ.), ΤοΣ 1980, σελ. 137 επ. και ΣτΕ 2714/1979 (τμ. Γ'), ΤοΣ 1980, σελ. 143 επ.

⁶³ Γιάννιτσα Μ., Μέτρα εσωτερικής τάξης, σ. 19 – 20.

⁶⁴ Βλ. Ρώτης Ν., Η συνταγματικότητα της ομοιόμορφης αμφιέσεως των μαθητριών (ΣτΕ 97/1980 (Ολομ.) και ΣτΕ 2714/1979), ΤοΣ 1980, σελ. 129 επ.

Κατ' εξαίρεση εκτελεστές κρίνονται οι πράξεις με τις οποίες επιβάλλεται η ποινή της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, δεδομένων των άμεσων δυσμενών συνεπειών που επιφέρει για το μαθητή ως μέλος της κοινωνίας⁶⁵. Στις περιπτώσεις αυτές οι εκτελεστές διοικητικές πράξεις σαφώς προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως. Ωστόσο, διαφυλάσσεται μόνο ο ουσιώδης πυρήνας του δικαιώματος ακρόασης επιτρέποντας την παράλειψη των διαδικαστικών προϋποθέσεων. Το δικαίωμα θεωρείται, ότι πληρούται με μόνη την ακρόαση του μαθητού εκ του διευθυντού του σχολείου, χωρίς την απαραίτητη τήρηση των τύπων και των εγγυήσεων αυτού⁶⁶.

Μειοψηφούσες στη νομολογία θέσεις τάσσονται υπέρ της εκτελεστότητας των πειθαρχικών ποινών στα σχολεία, ανεξαρτήτως της βαρύτητας της εκάστοτε ποινής, θέση που θα εξασφάλιζε το παραδεκτό της προσβολής όλων των σχετικών αποφάσεων με ένδικα βοηθήματα και την εφαρμογή του δικαιώματος ακρόασης⁶⁷.

Καίρια αποδεικνύεται η κριτική της θεωρίας έναντι της κρατούσας νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας. Σχετικά με το δικαίωμα ακρόασης επισημαίνεται, ότι είτε πρόκειται για εκτελεστές, είτε για μη εκτελεστές πράξεις, οφείλεται να τηρείται αυτή η συνταγματική επιταγή

⁶⁵ Βλ. ΣτΕ 1821/1986(Ολομ.), ΔιΔικ 1989, σελ. 1309 επ. και ΣτΕ 2618/1997, ΔιΔικ 1998.

⁶⁶ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Άρθρο 20 παρ. 2, σελ. 37 – 38 σε: Κασιμάτη – Μαυριά, Η Ερμηνεία του Συντάγματος.

⁶⁷ Βλ. *Γέροντας Α.*, Οι Εγκύκλιοι, σελ. 88.

στην πλήρη έκφρασή της, πολλώ μάλλον στις πρώτες⁶⁸. Ως προς το δικαίωμα έννομης προστασίας, διατυπώνεται η θέση, ότι, εφόσον τα μέτρα εσωτερικής τάξης περιορίζουν ευθέως τα συνταγματικά δικαιώματα των ενδιαφερομένων δεν νοείται η θεώρησή τους ως μέτρων που δεν επιφέρουν από τη φύση τους άμεσες δυσμενείς συνέπειες⁶⁹. Στα πλαίσια αυτά δεν φαίνεται να εναρμονίζεται η προσφυγή των διοικητικών δικαστηρίων στη ρήση «de minimis non curat praetor» με τη συνταγματική επιταγή περί παροχής έννομης δικαστικής προστασίας⁷⁰.

3.6.3. Στρατιώτες

Πάγια θέση της πενιχρής σχετικής νομολογίας αποτελεί η μη εκτελεστότητα των πειθαρχικών ποινών που αφορούν στους στρατευμένους⁷¹. Εν προκειμένω, οι ποινές αυτές αντιμετωπίζονται ως μέτρα εσωτερικής τάξης που επιβάλλονται για την ομαλή λειτουργία του στρατού και δεν επιφέρουν εξωτερικές έννομες συνέπειες.

Παρά ταύτα, οι συγκεκριμένες αποφάσεις παραγνωρίζουν το γεγονός, ότι σε ορισμένες περιπτώσεις οι ποινές αυτές δύνανται να έχουν

⁶⁸ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία, Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, 1992 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 374.

⁶⁹ Βλ. *Γέροντας Α.*, Οι Εγκύκλιοι, σελ. 90.

⁷⁰ Βλ. *Ρώτης Ν.*, Η συνταγματικότητα της ομοιόμορφης αμφιέσεως των μαθητριών (ΣτΕ 97/1980 (Ολομ.) και ΣτΕ 2714/1979), ΤοΣ 1980, σελ. 129 επ.

⁷¹ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, Άρθρο 20 παρ. 2, σελ. 40 σε: Κασιμάτη – Μαυριά, Η Ερμηνεία του Συντάγματος.

αποτελέσματα για τη ζωή του θιγομένου και στα πλαίσια της κοινωνίας, όπως στην περίπτωση παραμονής αυτού στο στρατό για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, λόγω της ποινής της «φυλακίσεως»⁷². Άρα, η πράξη αυτή θα έπρεπε να θεωρείται εκτελεστή, ώστε να προσβάλλεται παραδεκτά με αίτηση ακυρώσεως⁷³.

Σχετικά με το έτερο συνταγματικό δικαίωμα, αξιόνεται η εφαρμογή αυτού σε κάθε περίπτωση, έστω κατά τον ουσιώδη πυρήνα του⁷⁴. Παράβλεψη αυτής της επιταγής θα ήταν δυνατόν να θεμελιώσει αξίωση αποζημίωσης βάσει του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα⁷⁵.

3.6.4. Κρατούμενοι

Εντός των πλαισίων της κυριαρχικής σχέσεως που εδώ προκύπτει, επισημαίνεται η θέση των κρατουμένων ως φορέων αυξημένων υποχρεώσεων αφενός, και θεμελιωδών δικαιωμάτων αφετέρου έναντι του κράτους⁷⁶. Εκτός των λοιπών συνταγματικών δικαιωμάτων, ζήτημα

⁷² Βλ. *Γέροντας Α.*, *Οι Εγκύκλιοι*, σελ. 87.

⁷³ *Ο ίδιος*, σελ. 87 - 88.

⁷⁴ Βλ. *Λαζαράτος Π.*, *Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία*, *Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου*, σελ. 392.

⁷⁵ Βλ. *Παυλόπουλος Π.*, *Διοικητικό Δίκαιο*, σελ. 321 επ.

⁷⁶ Βλ. *Δημητρόπουλος Ανδρ.*, *Συνταγματικά Δικαιώματα*, *Παραδόσεις Συνταγματικού δικαίου*, σελ. 89.

εγείρεται για το βαθμό παροχής έννομης προστασίας στους κρατούμενους στους οποίους επιβάλλονται πειθαρχικά μέτρα⁷⁷.

3.6.5. Κληρικοί

Όπως στους λοιπούς χώρους της διοίκησης, καθ' όμοιο τρόπο και στην Εκκλησία, είναι δυνατόν να επιβάλλονται πειθαρχικές ποινές, οι οποίες ποικίλλουν βαρύτητας. Κατ' αναλογία προς τα ανωτέρω, θα μπορούσε να θεωρηθεί πως είναι δυνατή μια διάκριση ανάλογα με τη βαρύτητα αυτών. Κατ' αρχήν μεν οι ποινές αυτές φέρουν αποτελέσματα για τον θιγόμενο στον εκκλησιαστικό χώρο. Ωστόσο, σε ένα δεύτερο επίπεδο, είναι δυνατόν να επηρεαστεί και ο κοσμικός βίος των ιερωμένων, ιδίως ενόψει της ποινής της καθαιρέσεως, κατά την οποία ο κληρικός χάνει τη διοικητική εξουσία, αλλά και την ιεροσύνη του και επανέρχεται στην τάξη που βρισκόταν πριν τη χειροτονία του, δηλαδή του μοναχού ή του λαϊκού⁷⁸.

Βάσει των ανωτέρω, απαραίτητα κρίνεται η παροχή εννόμου προστασίας στους κληρικούς. Ειδικά για το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης υπογραμμίζεται, ότι πλέον αναγνωρίζεται ρητά από τη σύγχρονη νομολογία⁷⁹.

⁷⁷ Βλ. *Ο ίδιος*, σελ. 89.

⁷⁸ Βλ. *Κονιδάρης Ιω.*, Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου, σελ. 222.

⁷⁹ Βλ. ΣτΕ 1416/1989, ΕΔΔΔ 1991, σελ. 61 επ. και ΣτΕ 3796/1990, ΔιΔικ 1991, σελ. 1090 επ.

III. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την όλη διαπραγμάτευση του ζητήματος καθίσταται αντιληπτό, ότι τα μέτρα εσωτερικής τάξης είναι δυνατόν να αναπτύσσουν εξωτερικά αποτελέσματα τα οποία επηρεάζουν την έννομη κατάσταση των διοικουμένων άμεσα και προσωπικά. Επομένως, ανακύπτει η ανάγκη των διοικουμένων για δικαστική προστασία.

Ωστόσο, η έλλειψη συστηματικής μελέτης και συνολικής εκτίμησης των επιμέρους περιπτώσεων από τη θεωρία οξύνει τη νομολογιακή αντιπαράθεση.

Σε κάθε περίπτωση, η διατύπωση γενικών κανόνων συμβάλλει στην ασφάλεια του δικαίου και την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη δικαιοσύνη και τη διοίκηση, εν προκειμένω. Η συνολική αντιμετώπιση οφείλει να διαπλάθεται εις όφελος του διοικουμένου, διότι δεν νοείται να εκπίπτει ο τελευταίος από κεκτημένα δικαιώματα.

Η επιταγή για πληρέστερη προστασία είναι αναντίρρητα παρούσα λόγω της φειδωλής στάσης της διοίκησης και της νομολογίας, ιδίως κατά το παρελθόν, σε παροχή προστατευτικών των θιγόμενων συμφερόντων τους μέσων. Η κατάφαση της εκτελεστότητας των πράξεων που επιφέρουν κατάφορες έννομες συνέπειες στη ζωή των διοικουμένων οφείλει να είναι δεδομένη. Σε αλληλουχία προς αυτό πρέπει να βρίσκεται και η πρόβλεψη για αναντίρρητη εφαρμογή του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, το οποίο αποτελεί θεμέλιο λίθο του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ακόμη, σημαντική προβάλλει και η κατάκτηση της προηγούμενης ακρόασης, δεδομένου ότι η εφαρμογή της εναρμονίζεται με την αρχή της ισότητας.

IV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. «Μέτρα εσωτερικής τάξης»

Τα μέτρα εσωτερικής τάξης αποτελούν πράξεις της Διοίκησης που ρυθμίζουν τις εσωτερικές λειτουργίες αυτής και αποδέκτη έχουν τον εκάστοτε αρμόδιο υπάλληλο. Εφόσον δεν μεταβάλλουν την έννομη κατάσταση των ιδιωτών, δεν είναι εκτελεστά και δεν παρέχονται στους πολίτες τα δικαιώματα δικαστικής προστασίας και προηγούμενης ακρόασης. Μέτρα εσωτερικής τάξης, ωστόσο, είναι δυνατόν να εκδοθούν στα πλαίσια ειδικών κυριαρχικών σχέσεων με αποδέκτες παραδείγματος χάρη τους δημοσίους υπαλλήλους, τους μαθητές, τους ιερωμένους, τους στρατιώτες και τους κρατουμένους. Εν προκειμένω, τα μέτρα εσωτερικής τάξης δύνανται να είναι εσωτερικά ή εξωτερικά επηρεάζοντας άμεσα τα έννομα συμφέροντα του πολίτη. Συνεπώς, κατά τη σύγκριση των συμφερόντων του δημοσίου με εκείνα των ιδιωτών και για τη θεσμική εφαρμογή των συνταγματικών δικαιωμάτων απαιτείται σχετική στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων βάσει της αρχής της αναλογικότητας και της αιτιώδους συνάφειας, διαφυλάσσοντας σε κάθε περίπτωση τον ουσιώδη πυρήνα του οικείου θεμελιώδους δικαιώματος.

2. «Measures of internal order»

These measures as internal orders of the administration regulate internal functions. They have the officials as receivers. Regarding that measures of internal order do not change the legal status of citizens, they are not enforceable orders. Also, the citizens have neither the right of judicial protection nor the hearing. Measures of internal order can be issued within the bounds of special sovereign relations, too. These relations are developed between the state and the public servants, the students, the priest, the military and the imprisoned. Measures of internal order may be internal or external. The externals influence to the legal status of the citizens. Consequently, the public interests conflict with private interests and a weighing up of them is necessary considering the principles of the proportion and the causality. In any case, man ought to preserve the essential cell of citizens' fundamental rights.

V. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣτΕ 1487/1997 (τμ. ΣΤ')

Δημόσιοι υπάλληλοι - Πειθαρχικό δίκαιο – Δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης.

Η κλήση σε απολογία του εγκαλουμένου υπαλλήλου αποτελεί ουσιώδη τύπο της πειθαρχικής διαδικασίας και οδηγεί η παράλειψή του σε ακυρότητα της πειθαρχικής απόφασης, εκτός αν ο υπάλληλος προσέλθει και απολογηθεί ενώπιον του συμβουλίου και αυτό κρίνει ότι η απολογία αυτή μπορεί να καλύψει την ανωτέρω παράλειψη. Επιβολή της πειθαρχικής ποινής του προστίμου για το πειθαρχικό παράπτωμα της μη προσήκουσας συμπεριφοράς.

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 3 Φεβρουαρίου 1997 με την εξής σύνθεση : Αν. Μαρίνος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του ΣΤ Τμήματος, Ν. Ντούβας, Φ. Αρναούτογλου, Ε. Δαρζέντας, Λικ. Συγγούνα, Σύμβουλοι, Δ. Κυριλλόπουλος, Β. Ραυτοπούλου, Πάρεδροι, Γραμματέας ο Β. Μανωλόπουλος, Γραμματέας του ΣΤ Τμήματος.

Γι να δικάσει την από 28 Ιουλίου 1992 προσφυγή : της , μόνιμης υπαλλήλου του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών, η οποία δεν παρέστη αλλά νομιμοποίησε τον παραστάτη δικηγόρο στην πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση, με πληρεξούσιο, κατά του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών "Αλεξάνδρα", το οποίο δεν παρέστη, και ι κατά της υπ' αριθμ. 6/7-5-1992 αποφάσεως του Υπηρεσιακού και Πειθαρχικού Συμβουλίου του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών "Αλεξάνδρα". Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Παρέδρου Β. Ραυτοπούλου.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του Δικαστηρίου και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα, σκέφθηκε κατά το νόμο:

Επειδή, για την άσκηση της κρινόμενης προσφυγής έχουν καταβληθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο (υπ' αριθ. 518799, 518800/92 διπλότυπα είσπραξης Δ.Ο.Υ. Δικαστικών Εισπραξών Αθηνών και 1520418, 4186751 ειδικά έντυπα παραβόλου).

Επειδή, με την προσφυγή αυτή ζητείται η εξαφάνιση της υπ' αριθ. 6/7-5-1992 αποφάσεως του Ειδικού Υπηρεσιακού Πενταμελούς Πειθαρχικού Συμβουλίου Υπαλλήλων του Περιφερειακού - Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών "ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ", με την οποία επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, μόνιμη υπάλληλο, μαία του Νοσοκομείου αυτού, κατά πλειοψηφία, πειθαρχική ποινή της στέρησης των αποδοχών πέντε (5) ημερών για το πειθαρχικό παράπτωμα της μη προσήκουσας συμπεριφοράς προς τους Προϊσταμένους και λοιπούς υπαλλήλους (άρθ. 206 παρ. 1 εδ. 1' του Υ.Κ.).

Επειδή, η υπόθεση αυτή παραπέμφθηκε στο Τμήμα επταμελούς συνθέσεως με την υπ' αριθ. 3970/1996 απόφαση του Τμήματος με πενταμελή σύνθεση, λόγω της σπουδαιότητας του ανακώψαντος ζητήματος,

σχετικά με το εάν κωλύεται να μετάσχει στη σύνθεση του υπηρεσιακού - παιθαρχικού συμβουλίου, ως μέλος, υπάλληλος, η οποία, στα πλαίσια της

διενεργηθείσας ένορκης διοικητικής εξέτασως, είχε εξετασθεί ως μάρτυρας και είχε σχηματίσει εκ των προτέρων γνώμη υπέρ της ενοχής της προσφεύγουσας

Επειδή, το άρθρο 239 παρ. 1 του Υ.Κ. (π.δ. 611/1977) ορίζει ότι : "Του υπηρεσιακού παιθαρχικού συμβουλίου εξαιρούνται οι κατά το άρθρον 227 παρ. 2 μη δικαιούμενοι να διεξαγάγουν ανάκρισιν". Στην παρ. 2 του άρθρου 227 του Υ.Κ. ορίζεται ότι : "Δεν δύνανται να διεξαγάγουν ανάκρισιν : α) εκείνοι κατά των οποίων τυχόν εστρέφετο το αδίκημα, β) οι ασκήσαντες την παιθαρχικήν αρμοδιότητά των δια το υπό κρίσιν αδίκημα παιθαρχικός προϊστάμενοι και γ) οι κατ' ευθείαν γραμμήν εξ αίματος συγγενείς του διοικουμένου υπαλλήλου ή εκ πλαγίου μέχρι και του τετάρτου βαθμού και ο σύζυγος ή εξ αγχιστείας συγγενής μέχρι και του δευτέρου βαθμού ...". Περαιτέρω, στην παρ. 3 του άρθρου 239 του ανωτέρω Υ.Κ. ορίζεται ότι : "Η ενέργεια της ανακρίσεως κωλύει την συμμετοχήν του ενεργήσαντος αυτήν εις την σύνθεσιν του υπηρεσιακού παιθαρχικού συμβουλίου". Για την ταυτότητα του λόγου, το αυτό θα πρέπει να γίνει δεκτό και στην περίπτωση που μετέχει ως μέλος στο παιθαρχικό συμβούλιο πρόσωπο, το οποίο διενήργησε ε.δ.ε. προ πάσης ανακρίσεως διαταχθείσης από το συμβούλιο, την οποία το τελευταίο έκρινε με την απόφασή του ως πλήρη και επαρκή (ΣτΕ 1231/1996). Τέλος το άρθρο 239 παρ. 2 του Υ.Κ. ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι ο εγκαλούμενος μπορεί να ζητήσει εφ' άπαξ την εξαίρεση δύο, κατ' ανώτατο όριο, μελών του υπηρεσιακού πενταμελούς παιθαρχικού συμβουλίου με αίτηση, η οποία πρέπει να υποβάλλεται εγγράφως στον πρόεδρό του δύο τουλάχιστον ημέρες προ της συζήτησεως της υποθέσεως, να είναι αιτιολογημένη και να συνοδεύεται από τυχόν υπάρχοντα δικαιολογητικά. Η διάταξη αυτή προβλέποντας ειδική διαδικασία εξαίρεσεως μελών του παιθαρχικού συμβουλίου, κατόπιν υποβολής σχετικής αιτήσεως του εγκαλουμένου υπαλλήλου, αποκλείει, σε περίπτωση μη υποβολής τέτοιας αιτήσεως, την εκ των υστέρων, με την προσφυγή τούτου ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, προβολή λόγου περί μη αδιάβλητης κρίσεως του παιθαρχικού συμβουλίου κατ' επίκληση γεγονότων που του ήσαν τότε γνωστά και θα μπορούσαν να είχαν θεμελιώσει σχετική αίτηση εξαίρεσεως αν είχε γίνει επίκλησή τους ενώπιον του συμβουλίου εκείνου (ΣτΕ 176/1995).

Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, δοθέντος ότι α διορισμός των μελών του Ειδικού Υπηρεσιακού Συμβουλίου Υπαλλήλων του Περιφερειακού Γενικού Νοσοκομείου Αθηνών "ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ" είχε γίνει, βάσει των διατάξεων του Υ.Κ., του άρθρου 14 του Ν. 1586/1986 (φ. 37), του Ν. 1735/1987 (φ. 195) και του Ν. 1884/1990 (φ. 81), με την Δ1γ/2571/29-1-1991 απόφαση του Αναπληρωτού Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για θητεία μέχρι 31-12- 1992, ο λόγος, με τον οποίο, χωρίς η προσφεύγουσα να προβάλλει ότι δεν είχε λάβει γνώση της συνθέσεως του Παιθαρχικού Συμβουλίου και χωρίς να επικαλείται ότι υπέβαλε σχετική αίτηση εξαίρεσεως, προβάλλεται παρανομία της προσβαλλομένης αποφάσεως του ανωτέρω Συμβουλίου, ως εκ της συμμετοχής σ' αυτό της Δήμητρας Σταμπολή, η οποία εξετασθείσα ως μάρτυς στα πλαίσια της ε.δ.ε. είχε καταθέσει εις βάρος της προσφεύγουσας, (γεγονός γνωστό στην προσφεύγουσα, όπως προκύπτει από την έγγραφη απολογία της), πρέπει να απορριφθεί, κατά την προηγούμενη σκέψη, ως απαράδεκτος, ανεξαρτήτως του εάν τα ανωτέρω προβαλλόμενα συνιστούν ή μη λόγο εξαίρεσεως.

Επειδή, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου της υποθέσεως και ειδικότερα από την προσβαλλόμενη παιθαρχική απόφαση, η προσφεύγουσα "... από πρόθεση στις 5-11-1991 ημέρα Τρίτη και ώρα 14.30 δημιούργησε σε βάρος της συναδέλφου της δυσάρεστο επεισόδιο ... ειδικότερα, κατά τον πιο πάνω χρόνο, απάντησε ειρωνικά στο χαιρετισμό της καταγγέλλουσας μαιίας με τη φράση "Καλώς την κυρία διδάσκουσα, πώς θα σε φωνάζουμε τώρα : διδάσκουσα ή εφημερεύουσα Προϊσταμένη;" και στη συνέχεια, μετά την αντίδραση της ανωτέρω μαιίας, την απείλησε λέγοντάς της "λίαν συντόμως θα λογοδοτήσετε όσοι πληρώνετε στον ίδιο χώρο από δύο πηγές" εννοώντας ότι θα λειτουργήσει ως εκπρόσωπος των εργαζομένων στο Υπηρεσιακό Συμβούλιο και θα απορρίψει τις λανθασμένες αποφάσεις του Υπηρεσιακού Συμβουλίου κατά τη γνώμη της". Μετά την υπ' αριθ. 16187/6-11-1991 έγγραφη αναφορά της μαιίας σχετικά με το προαναφερθέν περιστατικό, διενεργήθηκε ένορκη

διοικητική εξέταση από την Προϊσταμένη της Διεύθυνσης Νοσηλευτικής Υπηρεσίας και συντάχθηκε από αυτήν το από 7-1-1992 πόρισμα. Κατόπιν αυτού, η προσφεύγουσα με το υπ' αριθ. 339/20-1-1992 έγγραφο της Διευθύντριας του Τμήματος Προσωπικού κλήθηκε σε απολογία και υπέβαλε την από 3-2-1992 έγγραφη απολογία της. Περαιτέρω, με τα υπ' αριθ. 2177/10-2-1992 και 2177/11-2-1992 έγγραφα της Διευθύντριας της Νοσηλευτικής Υπηρεσίας και της Διευθύντριας του Τμήματος Προσωπικού αντίστοιχα, ο φάκελος της υποθέσεως διαβιβάστηκε το Διοικητικό Συμβούλιο του Νοσοκομείου, το οποίο, στη συνέχεια, με το υπ' αριθ. 6/13-2-1992 πρακτικό του παρέπεμψε την υπόθεση στο Πειθαρχικό Συμβούλιο. Με το ήδη προσβαλλόμενο πρακτικό του Ειδικού Υπηρεσιακού Πενταμελούς Πειθαρχικού Συμβουλίου Υπαλλήλων του Π.Γ.Ν. Αθηνών "Αλεξάνδρα" επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, κατά πλειοψηφία, η πειθαρχική ποινή της στέρησης των αποδοχών πέντε (5) ημερών για το πειθαρχικό παράπτωμα της μη προσήκουσας συμπεριφοράς προς τους Προϊσταμένους και λοιπούς υπαλλήλους (άρθρο 206 παρ. 1 εδ. ιγ' του π.δ. 611/1977).

Επειδή, κατ' άρθ. 235 παρ. 1, 2, 3, 4 και 5 και 219 παρ. 5 του Υ.Κ., η κλήση σε απολογία του δικωκομένου υπαλλήλου από το πειθαρχικό συμβούλιο, η οποία πρέπει να αναφέρεται στα συγκεκριμένα παραπτώματα που αποδίδονται στον υπάλληλο, αποτελεί ουσιώδη τύπο της πειθαρχικής διαδικασίας, η τήρηση του οποίου επιβάλλεται ακόμα και στην περίπτωση που ο υπάλληλος έχει υποβάλει απολογία σε προγενέστερο στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας σε πειθαρχικώς προϊστάμενο. Η παράλειψη τήρησης του ανωτέρω τύπου συνεπάγεται την ακυρότητα της πειθαρχικής διαδικασίας και της βάσει αυτής εκδιδόμενης πειθαρχικής αποφάσεως, εκτός αν ο υπάλληλος προσέλθει και απολογηθεί κατά την ημέρα της δίκης ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου και αυτό κρίνει ότι η απολογία αυτή μπορεί να καλύψει την παράλειψη κλήσεως σε απολογία (ΣτΕ 33, 459/1996, 1638, 3604/1995 κ.α.). Με την κρινόμενη προσφυγή προβάλλεται ότι η με το υπ' αριθ. 339/20-1-1992 έγγραφο της Διευθύντριας του Τμήματος Προσωπικού κλήση σε απολογία της προσφεύγουσας δεν ανέφερε "... σε τί συνίστατο το δυσάρεστο περιστατικό της 5-11-1991 ... σε τί συνίστατο η ανάρμοστη συμπεριφορά της προσφεύγουσας προς τη συνάδελφό της ... δεν ανέφερε ειδικότερα αν η συμπεριφορά αυτή εκδηλώθηκε με έργα ή λόγια ή και τα δύο και ποιά συγκεκριμένα ήταν τα λόγια και τα έργα αυτά ... υπό τις συνθήκες αυτές δεν ήταν δυνατό να προετοιμάσει αποτελεσματικά την υπεράσπισή της ... αφού δεν της ήσαν γνωστά τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά ...". Ο λόγος αυτός περί αοριστίας της κλήσεως προς απολογία είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, διότι η προσφεύγουσα εξετασθείσα στα πλαίσια της διενεργηθείσας ε.δ.ε., όπως προκύπτει από τη σχετική έκθεση εξετάσεώς της της 19-12-1991, είχε καταθέσει λεπτομερώς για το αποδιδόμενο σ' αυτήν πειθαρχικό αδίκημα, στη συνέχεια δε, κληθείσα σε απολογία με το προαναφερθέν έγγραφο (339/20-1-1992), υπέβαλε την από 3-2-1992 έγγραφη απολογία της, χωρίς να παραπονεθεί για την αοριστία της κλήσεως αυτής και αφού προηγουμένως είχε λάβει γνώση του πορίσματος της ε.δ.ε., στο οποίο περιεγράφετο αναλυτικά το συγκεκριμένο περιστατικό (βλ. ΣτΕ 1019/1985, 3036-37/1980). Και να μεν το πειθαρχικό συμβούλιο παρέλειψε να καλέσει την προσφεύγουσα σε απολογία, προκειμένου να αντικρούσει τις ίδιες κατηγορίες για τις οποίες είχε ήδη απολογηθεί σε προγενέστερο στάδιο, εφόσον, όμως, η προσφεύγουσα παρέστη ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου κατά την ημέρα της διεξαγωγής της πειθαρχικής δίκης, χωρίς να παραπονεθεί για τη μη κλήση της σε απολογία, η παράλειψη τήρησης του τύπου αυτού καλύφθηκε και επομένως, σύμφωνα και με όσα έχουν στο παρελθόν κριθεί από το Δικαστήριο, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι πλημμελής από της απόψεως αυτής.

Επειδή, τα προβαλλόμενα ότι ο Πειθαρχικό Συμβούλιο δεν έκρινε αμερόληπτα την εν λόγω πειθαρχική υπόθεση αλλά, όπως προκύπτει από τους περιεχόμενους στο προσβαλλόμενο πρακτικό αρνητικούς χαρακτηρισμούς, τιμώρησε την προσφεύγουσα επηρεασμένο από τη στάση της ενώπιόν του, είναι, κατά την κρίση του δικαστηρίου απορριπτέα ως αβάσιμα, διότι από το περιεχόμενο του προσβαλλόμενου πρακτικού δεν προκύπτει κάτι τέτοιο όπως επίσης αβάσιμα και ως εκ τούτου απορριπτέα είναι τα προβαλλόμενα περί μη ορθής εκτιμήσεως του αποδεικτικού υλικού.

Επειδή, υπό τα ανωτέρω δεδομένα, η προσφεύγουσα υπέπεσε στο πειθαρχικό παράπτωμα της μη προσήκουσας συμπεριφοράς προς τη συνάδελφό της για το οποίο προσήκουσα κρίνεται, κατά

πλειονηφία, η επιβληθείσα ποινή του προστίμου αποδοχών πέντε (5) ημερών. Αν και κατά τη γνώμη των Συμβούλων Ν. Ντούβα και Απκ. Συγγούνα και των δύο Παρέδρων Δ. Κυριλλόπουλου και Β. Ραυτοπούλου, ενόψει των συνθηκών τελέσεως του αδικήματος και του λευκού πειθαρχικού μητρώου της προσφεύγουσας, η επιβληθείσα με την προσβαλλόμενη απόφαση ποινή του προστίμου πρέπει να μετριασθεί και να επιβληθεί στην προσφεύγουσα η ποινή της εγγράφου επιπλήξεως.

Διά ταύτα, Απορρίπτει την κρινόμενη προσφυγή. Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου και επιβάλλει εις βάρος της προσφεύγουσας τη δικαστική δαπάνη του Νοσοκομείου για την παράστασή του ενώπιον της πενταμελούς συνθέσεως, που ανέρχεται στο ποσόν των δέκα τεσσάρων χιλιάδων (14.000) δραχμών.

ΣτΕ 2209/ 77 (τμ. Γ')

Δημόσιοι υπάλληλοι – Ελευθερία έκφρασης γνώμης – Ελευθερία κυκλοφορίας του τύπου

Το συνταγματικό δικαίωμα της ελεύθερης εκφράσεως των πολιτικών πεποιθήσεων δύναται να περιορισθεί ως προς τους δημοσίους υπαλλήλους και ειδικότερα τους στρατιωτικούς, χωρίς όμως οι περιορισμοί αυτοί να οδηγήσουν εις την κατάργηση του δικαιώματος. Ο δημόσιος υπάλληλος, εκτός υπηρεσίας, δικαιούται να εκφράζεται ελεύθερα. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει ακόμα την ελευθερία κυκλοφορίας του τύπου. Οπότε η ανάγνωση εφημερίδας οποιουδήποτε ιδεολογικού περιεχομένου δεν είναι δυνατόν να συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα.

Επειδή, δια της υπό κρίσιν αιτήσεως, ζητείται η ακύρωση του από 21.1.1977. Πρακτικού του Δευτεροβάθμιου Ανακριτικού Συμβουλίου Χωροφυλακής, δια του οποίου απερασίσθη η απόταξις του αιτούντος, χωροφύλακος, εκ του Σώματος. Επειδή, το Δευτεροβάθμιον ανακριτικόν συμβούλιον εστήριξε την προσβαλλομένην πράξιν του εις τας εξής εις βάρος του αιτούντος κατηγορίας: α) ότι ούτος, υπηρετών εις Χίον τον Φεβρουάριον 1975 επρομηθεύθη και εδιάβαζε, εκτός της Λέσχης Χωροφυλακής, την εφημερίδα «Ριζοσπάστης», εις παρατήρησιν δε βαθμοφόρου εξεπράσθη υπέρ του κρατούντος εις Ρωσίαν κοινωνικού καθεστώτος, άλλες δυο δε φορές τουλάχιστον επρομηθεύθη και εδιάβαζε την εφημερίδα «Αυγή» απηγούσαν κομμουνιστικάς απόψεις, β) συναναστρέφετο νεορά άτομα, συμμαθητάς τους εις το Γυμνάσιον, προσκείμενα εις ελεγχόμενας υπό της αριστεράς οργανώσεις, γ) τον Ιούλιον 1976 συνεδέθη με ομάδα αλλοδαπών τουριστών, τους οποίους μετέφερε δια του αυτοκινήτου του, και συνήψε ιδιαίτερας σχέσεις μετ' αλλοδαπής, προκαλέσας δυσμενή σχόλια εις βάρος του. Αι πράξεις αυτοί αποτελούν, κατά την προσβαλλομένην απόφασιν, παράβασιν του άρθρου 14 παρ. 1 εδ. γ' και ή του Ν.Δ. 935/1971 «περί καταστάσεως εν γένει των οπλιτών Χωροφυλακής κλπ.»

Επειδή, κατά τας διατάξεις ταύτας «οπλίτης της Χωροφυλακής

Παραπέμπεται εις το Ανακριτικόν Συμβούλιον με το ερώτημα της επιβολής της ποινής της αποτάξεως δια τους κάτωθι λόγους: α...β...γ. δια πράξεις καθαρπομένας της τιμής ή υπολήψεως αυτού η του Σώματος εις ο ανήκει... η) δια συμμετοχήν εις πολιτικός διενέξεις προφορικής γραπτάς, σχετικός δημόσιας συζητήσεις η καθ' οιονδήποτε άλλον τρόπον δημοσίας εκδηλώσεις των πολιτικών φρονημάτων του, η συμμετοχήν ως μέλους εις οιαδήποτε πολιτικήν οργανώσα.

Επειδή, κατά το Σύνταγμα, όλοι οι πολίται, έχουν το δικαίωμα της ελευθέρας εκφράσεως των φιλοσοφικών, Θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεών τους. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερίαν της γνώμης και την ελευθερίαν της αντλήσεως πληροφοριών ή ιδεών από κάθε προστόν μέσον ενημερώσεως και της περαιτέρω μεταφοράς τούτων, χωρίς, κατ' αρχήν, η κρατική εξουσία να έχει δικαίωμα επεμβάσεως. Και δύναται μεν, καθ' όσον αφορά τους δημοσίους υπάλληλους και ειδικότερον τους στρατιωτικούς, ευρισκομένους προς το κράτος εις ηθελημένην ειδική σχέσιν εξουσιασεως, να επιβληθούν ωρισμένοι περιορισμοί, οι οποίοι όμως ουδέποτε δύνανται να οδηγήσουν εις την κατάργησιν του αναφερθέντος ατομικού δικαίωματος. Οι περιορισμοί αυτοί συνοδεύουν τους δημοσίους υπάλληλους κατά την άσκησιν των καθηκόντων τους, συνιστάμενοι εις το ότι ο υπάλληλος δεν ημπορεί να κάνη χρήσω της ιδιότητος του δια να διαδίδη τας ιδεάς του, και δεν δύναται να επηρεάζεται από τας πολιτικός πεποιθήσεις του ως ιδιώτου ή των προς ους έρχεται εις υπηρεσιακήν επαφήν κατά την ρύθμισιν της υποθέσεως των, οφείλει επίσης ο δημόσιος υπάλληλος ν' απέχη από κάθε πράξιν η οποία θα ηδύνατο να δημιουργήσει αμφιβολίας ως προς την νομιμότητά του εις το δημοκρατικών πολιτεύμα και την ιεραρχικήν υποταγήν τους εις την νόμιμον κυβέρνησιν. Ο δημόσιος όμως υπάλληλος, εκτός υπηρεσίας, σεβόμενος πάντοτε την υπό την ιδιότητα του επιβαλλομένην υποχρέωσιν διακριτικότητος απέναντι των τρίτων και του Κράτους, δικαιούται να εκφράζηται ελευθέρως, εφ' όσον βεβαίως, λαμβανομένου υπ' όψει, όπως εις την προκειμένην περίπτωσιν, του ειδικού καθεστώτος πειθαρχίας των στρατιωτικών, η άσκησις του δικαίωματος τούτου δεν οδηγεί εις ανεπίτρεπτον αναμείζω εις πολιτικός διενέξεις.

Επειδή, εξ άλλου, εφ' όσον το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερίαν του τύπου και ακώλυτον κυκλοφορίαν του, χωρίς καμμίαν διάκρισιν από απόνεως ιδεολογικού περιεχομένου των εντύπων, η προμήθεια και η ανάγνωσις τούτων δεν δύναται να ημποδισθή δι οιοδήποτε τρόπον και δη δια της διακρίσεως των εφημερίδων εις «εθνικόφρονας» των οποίων επιτρέπεται η ανάγνωσις από τους στρατιωτικούς και εις ελευθέρως και νομίμως κυκλοφορούσας «κομμουνιστικάς» των οποίων η προμήθεια και η ανάγνωσις δεν είναι επιτρεπτή.

Επειδή, κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, προκύπτει ότι, η υπό του αιτούντος χωροφύλακος προμήθεια και ανάγνωσις των εφημερίδων «Φίξοσπάστης» και «Αυγή» δεν συνιστά πειθαρχικόν πράπτωμα, και επομένως το προσβαλλόμενον πρακτικόν είναι παράνομον κατά το σκέλος τούτο της αιτιολογίας του.

Επειδή, η συναναστροφή του αιτούντος μετά των συμμαθητών του εις το Γυμνάσιον, έστω και προσκειμένων εις αριστερας οργανώσεις, και η σύναιμις φιλίας μετά τουριστών και ιδιαίτερου δεσμού μετ' αλλοδαπής, δεν συνιστούν αυτά καθ' εαυτό πειθαρχικόν πράπτωμα, εφ' όσον δεν αποδίδονται εις τον αιτούντα και ετέρας πράξεις ή παραλείψεις, οι οποίοι θα εξέθετον το κύρος του αιτούντος ως κρατικού οργάνου και του Σώματος εις το οποίον ανήκει, αλλά δικαίωμα του αιτούντος της ελευθέρας αναπτύξεως της προσωπικότητάς του, όπως ούτος εντός αντικειμενικών ορίων ευπερέπειας, το εννοεί καλύτερον δι εαυτόν. Επομένως η προσβαλλόμενη απόφασις είναι παράνομος και κατά τα σκέλη αυτά της αιτιολογίας της, και ακυρωτέα, κατά τον βασίμως προβαλλόμενον λόγον ακυρώσεως.

ΣτΕ 1770/1997 (τμ. Γ')

Δημόσιοι υπάλληλοι - Μέτρα εσωτερικής τάξεως – Απαράδεκτη η αίτηση ακυρώσεως.

Η καθιέρωση ενιαίου συστήματος ελέγχου της προσέλευσης και της αποχώρησης των δημοσίων υπαλλήλων συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξης και δεν επηρεάζει την υπηρεσιακή κατάσταση αυτών. Συνεπώς, στερείται εκτελεστότητας και απαραδέκτως προσβάλλεται με αίτηση ακυρώσεως.

Με την προσβαλλόμενη πράξη του Υπουργού Προεδρίας αποφασίζεται η καθιέρωση ενιαίου συστήματος ελέγχου της προσελεύσεως και αποχωρήσεως των δημοσίων υπαλλήλων, με τη σήμανση δελτίου παρουσίας προκειμένου να διασφαλισθεί η τήρηση του ωραρίου, ενώ με τις λοιπές προσβαλλόμενες πράξεις αποφασίζεται ή εφαρμογή του συστήματος αυτού στους πολιτικούς υπαλλήλους που υπηρετούν στον Ναύσταθμο Κρήτης/συνεπώς με τις ανωτέρω πράξεις δεν μεταβάλλεται ούτε επηρεάζεται η υποχρέωση των υπαλλήλων για την τήρηση του κανονικού ωραρίου εργασίας η οποία απορρέει από τον Υπαλληλικό Κώδικα, ούτε επέρχονται συνέπειες στην υπηρεσιακή τους κατάσταση αλλά καθιερώνεται στα πλαίσια της ιεραρχικής σχέσεως που τους συνδέει με το Δημόσιο και του ανήκοντας στην προϊστάμενη αρχή δικαίωματος ελέγχου τήρησης των υποχρεώσεων τους σύστημα ελέγχου της τήρησης του ωραρίου εργασίας με τα δεδομένα αυτά, η προαναφερθείσα ρύθμιση, η οποία αποβλέπει στην εξασφάλιση της ομολής και απρόσκοπτου λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξεως απαραδέκτως προσβαλλόμενο με αίτηση ακυρώσεως.
Εισηγητής Α. Σακελλαροπούλου, Πάρεδρος.

ΣτΕ 2649/1998 (τμ. Γ΄)

Δημόσιοι υπάλληλοι - Μέτρα εσωτερικής τάξεως – Απαράδεκτη η αίτηση ακυρώσεως.

Οι αναφορές παραπόνων αξιωματικών στερούνται εκτελεστότητας και απαραδέκτως προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως.

Αναφορές παραπόνων αξιωματικών σχετικώς με τις διαταγές ανωτέρων τους, με τις οποίες τους ανατίθεται η εκτέλεση υπηρεσίας όπως είναι και η υπηρεσία επόπτη ασφαλείας στρατοπέδου ανάγονται στην εσωτερική λειτουργία των στρατιωτικών μονάδων/συνεπώς, πράξεις των προϊσταμένων του αξιωματικού, με τις οποίες απορρίπτονται τέτοιες αναφορές παραπόνων, αποτελούν μέτρα εσωτερικής τάξεως στερούμενα εκτελεστού χαρακτήρα, και απαραδέκτως προσβάλλονται με αίτηση ακυρώσεως εξ' άλλου η κατ' ακολουθία απορρίψεως τέτοιων αναφορών παραπόνων διαταγή του Αρχηγού ΓΕΕΘΑ ή του Αρχηγού του οικείου κλάδου, περί καταχωρίσεως στον ατομικό φάκελο του αξιωματικού δυσμενών παρατηρήσεων τις οποίες αυτός συνήγαγε από τις αναφορές παραπόνων του αξιωματικού στερείται ομοίως εκτελεστού χαρακτήρα.
Εισηγητής Δ. Μπριόλας, Σύμβουλος

ΔΕΦΑΘ 320/1980

Δημόσιος υπάλληλος – Ειδική κυριαρχική σχέση – Περιορισμός του δικαιώματος ελεύθερης έκφρασης – Πειθαρχικό δίκαιο.

Του δικαιώματος της δημόσιας εκδηλώσεως των πολιτικών φρονημάτων στερείται ο δημόσιος υπάλληλος λόγω της εξουσιαστικής σχέσεως αυτού προς το Κράτος. Ο περιορισμός αυτός αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση της μονιμότητας, και βρίσκεται σε συνάρτηση με τις αρχές της αμεροληψίας και πολιτικής ουδετερότητας της δημοσίας υπηρεσίας. Αιτιολογημένη η απόφαση ανακριτικού συμβουλίου περί επιβολής της πειθαρχικής ποινής της αργίας εις βάρος αστυνομικού οργάνου, για διαγωγή ασυμβίβαστη προς την ιδιότητά του.

Πρόεδρος : Δ. Καλλιβακας, Σύμβουλος Επικρατείας Εισηγητής : Α. Καλοντζίκος, Εφέτης
Επειδή, δια της υπό κρίσιν αιτήσεως, διώκεται η ακυρωσις της από 5 Απριλίου 1977 αποφάσεως του κατ' άρθρον 32» ως έτροποποιήθη (αφθρ. 4 παρ. 7 του Ν. 295/76), Ν.Δ/τος 935/1971 Δευτεροβαθμίου Ανακριτικού Συμβουλίου, δι της απεράνθη τούτο υπέρ της επιβολής εις τον αιτούντα, Αρχιφύλακα, της ποινής της διμήνου αργίας δι' απολύσεως, διά παράβασιν της διατάξεως του άρθρου 11 παρ, 1 έδ. α τού Ν.Δ. 935/1971.

Επειδή, εις το άρθρον 99 του από 25 Οκτωβρίου, 4 Νοεμβρίου 1958 Β.Δ/τος «περί κανονισμού του Αστυνομικού Σώματος ορίζονται

τα έξης» 1. Πάσα υπαίτιος παράβασις υπαλληλικού καθήκοντος ή ασυμβίβαστος προς το αξίωμα του αστυνομικού διαγωγή, είτε εκ δόλου είτε εξ αμελείας τελεσθείσα, εφ' όσον δεν ορίζεται άλλως και δυνάμενη να καταλογισθή αποτελεί πειθαρχικόν άδίκημα, 2) το υπαλληλικόν καθήκον προσδιορίζεται τόσον εκ των υπό των κεμένων διατάξεων εγκυκλίων, οδηγιών και διαταγών επιβαλλομένων εις τους αστυνομικούς υποχρεώσεων όσον και εκ της καθόλου εντός και εκτός της υπηρεσίας, εκάστοτε τηρητέας εν γενεί διαγωγής αυτών. Εξ άλλου κατά μεν το άρθρον 10 παρ.1 του Ν.Δ.935/1971 περί καταστάσεως εν γενεί των οπλιτών Χωρ/κής και των κατωτέρων οργάνων της Αστυνομίας Πόλεων και Πυροσβεστικού Σώματος» η αργία δι απολύσεως είναι ανωτέρα πειθαρχική ποινή, κατά δε την διάταξιν του έδ. α' της παρ. 1 του άρθρου 11 του αυτού ως άνω Ν.Δ., οι εν ενεργεία, διαθεσιμότητα, ετησία αδεία, λόγω νοσήματος, πολεμική ή μονιμό διάθεσιμότητα, παραπέμπονται εις Ανακριτικόν Συμβούλιον με το ερώτημα της επιβολής της ποινής της αργίας δι' απολύσεως δι' ασυμβίβαστον προς την ιδιότητα των διαγωγών ως και δια πάσαν πράξιν αντιβαίνουσαν εις το καθήκον και την αξιοπρέπειαν αυτών.

Επειδή, εν προκειμένω δια της προσβαλλόμενης αποφάσεως επεβλήθη εις τον αιτούντα η ποινή της διμήνου αργίας, δι' απολύσεως, δι' ασυμβίβαστον προς την ιδιότητά του διαγωγόν, διότι την πρωίαν της 22.11.1976 εις τον διάδρομον του επί της οδού Α. Οικήματος της Διαχειρίσεως υλικού - Εφοδιασμού της Αστυνομικής διευθύνσεως Αθηνών, έξεφράσθη ούτως κατά τρόπον υπηρεσιακώς απαράδεκτον,

ασκήσας κριτικήν εις βόρος της Κυβερνήσεως, επί τω λόγω ότι αυτή «δεν επιτρέπει εις τον βουλευτήν Φ. να ομιλή από του βήματος της Βουλής των Ελλήνων.»

Επειδή, υπό των διατάξεων του άρθρου 5 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζοντας ότι, έκαστος δικαιούται να αναπτύσσει ελευθέρως την προσωπικότητά του και να συμμετέχη εις την κοινωνικήν, οικονομικήν και πολιτικήν ζώήν της χώρας, εφ' όσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη, και του άρθρου 14 παρ. 1 αυτού, ορίζοντας ότι έκαστος δύναται να εκφράζει και να διαδίδη προφορικός, εγγράφως και δια του τύπου τους στοχασμούς του, τηρών τους νόμους του Κράτους, κατοχυρούται, πλην άλλων, και το δικαίωμα της δημοσίας εκδηλώσεως γραπτώς ή προφορικός των πολιτικών φρονημάτων των πολιτών. Του δικαιώματος όμως τούτου στερείται ο δημόσιος υπάλληλος, ούτινος περιορίζονται κατά το σημείον τούτο, τα υπό των ως άνω συνταγματικών διατάξεων κατοχυρούμενα ατομικά δικαιώματα. Ο Περιορισμός ούτος απορρέων εξ αυτής τούτης της εκουσίας εξουσιαστικής σχέσεως αυτού προς το Κράτος, αποτελών δε την αναγκαίαν προϋπόθεσιν δια την συνταγματικήν κατοχύρωσιν της μονιμότητος του (αρθρ. 103 παρ. 4) και συναρτώμενος αμέσως προς τας αρχάς της αμεροληψίας και πολιτικής ουδετερότητας της δημοσίας υπηρεσίας, συνάγεται και εκ ρητών συνταγματικών διατάξεων (αρθρ. 29 παρ. 3, αρθρ. 56 παρ. 1 και αρθρ. 103 παρ. 1).

Επειδή, τα εις την προσβαλλομένην απόφασιν άνω πραγματικά περιστατικά συνιστώντα ασκήσιν υπό του αιτούντος δημοσία κριτικής της πολιτικής της Κυβερνήσεως, ορθώς υπήχθησαν εις την έννοιαν της ασυμβιβάστου προς την ιδιότητα αυτού ως αστυνομικού πράξεως, κατ' άκολουθίαν δε ο λογος ακυρώσεως δια του οποίου προβάλλεται παράβασις τού άρθρου 11 παρ. 1. εδαφ. α του Ν.Δ. 935/71 κατά τον χαρακτηρισμόν των ως είρηται πραγματικών περιστατικών ως πράξεως ασυμβιβάστου

Προς την ιδιότητα του αιτούντος ως άστυνομικού οργάνου, διότι άλλως ερμηνευομένη διάταξις αυτή θα αντέκειτο εις τας προστατευούσας την έλευθερίαν εκφράσεως γνώμης των πολιτών συνταγματικές διατάξεις και θα άπετέλει άνισον μεταχείρισιν δια τους δημοσίους υπαλλήλους η μη άναγνωρισίς εις τούτους του ως άνω δικαιώματος είναι απορριπτικός ως αβάσιμος. Επειδή, ή ανωτέρω αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως, παραθέτουσα συγκεκριμένως τα πραγματικά περιστατικά τα οποία συνιστούν ασυμβιβαστον προς την ιδιότητα του αιτούντος, ως αστυνομικού οργάνου διαγωγήν, δι ην προβλέπεται, κατά τας προδιαληφθείσας διατάξεις, η περιθωρχική ποινή της αργίας δι' απολύσεως, ευρίσκουσα \\' δε έρεισμα εις τα στοιχεία του φακέλλου και ίδια εις τας καταθέσεις των ενόρκως έξετασθέντων κατά την δίοικητικήν έξέτασιν μαρτύρων, ή έκτίμησις του περιεχομένου των οποίων ανήκει εις την άνέλεγκτον επί ακυρώσει ούσιαστικήν κρίσιν του Συμβουλίου είναι νόμιμος και επαρκής, τα δε περί του αντιθέτου σχετικώς προβαλλόμενα είναι απορριπτέα ως αβάσιμα.

ΔΕφΑθ 311/1980

Δημόσιοι υπάλληλοι - Το δικαίωμα ελεύθερης εκφράσεως γνώμης –
Πειθαρχικό Δίκαιο.

Το δικαίωμα ελεύθερης εκφράσεως γνώμης δύναται να περιορισθεί, όσον αφορά τους δημοσίους υπαλλήλους και δη στρατιωτικούς, ουχί όμως, μέχρι καταργήσεως ή αποδυναμώσεώς του. Δημόσιο κριτική

σχεδίου νόμου αποτελεί άσκηση του δικαιώματος και δεν στοιχειοθετεί πειθαρχικό παράπτωμα.

Πρόεδρος: Δ. Καλλιβάκας, Σύμβουλος Επικρατείας

Εισηγητής: Αγ. Λιακάκος, Εφέτης

Επειδή δια της υπό κρίσιν αιτήσεως ζητείται η ακύρωση: 1. της υπ αριθ. Φ. 151/120/467245/4.8.1977 αποφάσεως του Υφυπουργού Εθνικής αμύνης (Γ. 250) δια της οποίας, ο αϊτών σημαντός επιμωρήθη δια της αργίας δια προσωρινής απολύσει επί τασσάρας (4) μήνας, 2) της από 25.7.1977 γνωμοδοτήσεως του δια της υπ' αριθ. Φ. 151/310/100448/9.7/1977 διαταγής (\Αρχηγείου \Αεροπορίας συγκροτηθέντος Δευτεροβαθμίου Ανακριτικού Συμβουλίου, δια της οποίας τούτο απεράνθη υπέρ της επιβολής της \ως άνω πειθαρχικής ποινής εις τον αιτούντα, του οποίου απέρριψε προσφυγήν κατα της από 8.6.1977 γνωμοδοτήσεως του Πρωτοβαθμίου Ανακριτικού Συμβουλίου, το όποιον ερχεν άποφανθή ομοίως, και 3) της ως άνω άπο 8.6. 1977 γνωμοδοτήσεως του Πρωτοβαθμίου Ανακριτικού Συμβουλίου. Επειδή, απαραδέκτως προσβαλλόμενοι ή ως άνω γνωμόδοτήσεις του Πρωτοβαθμίου Ανακριτικού Συμβουλίου, καθ όσον κατ αυτής προβλέπεται ύπο του νόμου (άρθρον 56 παρ 1 του ν.δ. 1400/1973) και ήσκήθη υπό του αιτούντος προσφυγή, επί της οποίας εξεδόθη ή ως άνω, παραδεκτός προσβαλλομένη, γνωμοδότησις του Δευτεροβαθμίου \Ανακριτικού Συμβουλίου.

Επειδή, δια του άρθρου 32 του ν.δ. 1400 /1973 «περί καταστάσεως των αξιωματικών των Ενοπλων Δυνάμεων» (Α. 114) ορίζεται ότι: «1. Η ποινή της προσωρινής απολύσεως επιβάλλεται εις τους μονίμους εν ενεργεία αξιωματικούς ένεκα των εξής αιτιών: α) Δι ασυμβίβαστον η αναξιοπρεπή προς την Ιδιότητα του Αξιωματικού διαγωγήν ως και δια πασαν πράξιν άντιβαινουσαν προς τας εκ της ιδιότητος ταύτης άπορρέουσας υποχρέωσις αυτού, β)».

Επειδή, κατά το ισχύον Σύνταγμα (άρθρα 5,10,13, και 14), όλοι οι πολίται έχουν το δικαίωμα της ελευθέρας εκφράσεως, προφορικώς ή εγγράφως, των πεποιθήσεων των (πολιτικών, φιλοσοφικών, θρησκευτικών κ.λπ), το δικαίωμα δε τούτο περιλαμβάνει και την ελευθερίαν εκφράσεως της γνώμης αυτών επί των εις την επαγγελματικήν των κατάστασιν αναφερομένων Θεμάτων. Και δύναται μεν, όσον αφορά εις τους δημοσίους υπαλλήλους, τελώντας έναντι του κράτους εις ηθελημένην ειδικήν σχέσιν εξουσιάζσεως και ίδια εις τους στρατιωτικού υποκειμένους εις ειδικόν καθεστώς πειθαρχίας, να επιβληθούν ωρισμένοι περιορισμοί , οι οποίοι όμως δεν δύναται να εξικνούνται μέχρι καταργήσεως ή αποδυναμώσεως του ως άνω ατομικού δικαιώματος. Συνεπώς οι περιορισμοί ούτοι είτε προβλέπονται υπό ρητών νομοθετικών διατάξεων είτε, εν απουσία ειδικής νομοθετικής ρυθμίσεως, προκύπτουν εξ αυτής τουτης της φύσεως της δημοσιούπαλληλικής σχέσεως, δεν δύναται να απολήξουν εις την απαγόρευσιν ασκήσεως δημόσιας κριτικής ενεργειών κρατικών οργάνων, αφορωσών εις Θεματα θίγοντα την υπαλληλικήν κατάστασιν και εν γένει σταδιοδρομίαν του στρατιωτικού ούτε δύναται να στοιχειοθετήση πειθαρχικόν παράπτωμα η άσκησης τοιάυτης κριτικής, εφ' όσον αυτή ενεργείται με την επιβαλλομένην ως εκ της ιδιότητος του στρατιωτικού υπαλληλου διακριτικότητα και γλωσσικήν εγκράτειαν, δεν γίνεται δε επίκλησις στοιχείων ανακριβών, των οποίων ετέλει ούτος εν γνώσει η δεν κατέβαλε την δέουσαν επιμέλειαν προς διαπιστώσω της ανακριβείας των.

Επειδή, εν προκειμένω, ως προκύπτει εκ των εγγράφων του φακέλλου, μελετώμένης ύπο των ύπηρεσιων της Πολεμικής Αεροπορίας της ενοποιήσεως των επετηρίδων των προερχομένων εκ των Σχολών Αξιωματικών (ΣΤΥΑ και ΣΥΔ) και συνταχθέντος σχεδίου νόμου, ό αιτών σημαντός, προερχόμενος εκ τοιάυτης της Σχόλης και θιγόμενος κατά την σειράν αρχαιότητος του εκ της τοιαύτης ένοποιήσεως των επετηρίδων, συνέταξε και εξετύηωσεν εις 35-40 αντίτυπα σχολιον επί του ρηθέντος σχεδίου νομού.

Έπειδή, δια της προσβαλλομένης γνωμοδοτήσεώς του το Δεύτεροβάθμιον Συμβούλιον εκρινεν ότι ο αιτών υπεπεσεν εις πειθαρχικόν παράπτωμα συνισταμενον εις «ενεργείας αντιβαίνουσας προς τας εκ της ιδιότητος του απορρέουσας υποχρέωσις και αποτελούσας ασυμβίβαστον διαγωγήν προς την ιδιότητα του αξιωματικού», ήτοι ως παράπτωμα κολαζόμενον δια προσωρινής απολύσεως συμφώνως προς την

έκτεθείσαν διάταξιν της παρ. 1 περιπτ. α του άρθρου 32 του Ν.Δ. 1400/1973, με την αιτιολογίαν ότι συντάξε και εξετύωσε υπόμνημα ύπο τον τίτλον «Σχόλιον επί Σχεδίου Ενοποίησης Αξιοματικών προερχομένων εκ της ΣΤΥΑ-ΣΥΔ της Έλληνικής Αεροπορίας» εις το όποιον σχολιάζει άνεπιτρεπτως σχέδιον νόμου...και του οποίου ελαβον γνώσιν και ετέρα πρόσωπα της υπηρεσίας, άλλα δεν κατέστη δυνατή ή περαιτερω κυκλοφορία λόγω της εν τω μεταξύ αποκαλύψεως του ύπο της υπηρεσίας» Αλλά μόνη ή ύπο του αιτούντος συντάξις και εκτύωσις του σχολίου τούτου επι σχεδίου νόμου έχοντος επιπτώσεις επί της επαγγελματικής του σταδιοδρομίας, ως και ή εμμέσως πλήν σαφώς αποδομένη εις τούτον προθεσις να καταστήση γνωστός τας επί του θέματος σκέψεις του εις Τρίτα πρόσωπα, ανεξαρτήτως εντός η εκτός της υπηρεσίας, συνιστά ασκησιν τοου συνταγματικώς κατοχυρωμένου ατομικου δικαϊώματος της ελευθέρας εκφράσεως της γνώμης του και δεν αποτελεί ενέργειαν δυναμένην καθ' αυτήν να υπαχθή εις την ως άνω διάταξιν του άρθρου 32 του Ν.Δ. 1400/1973 δοθέντος οτι εις την προσβαλλομένην γνωμοδότησιν δεν βεβαιούτοι, και δη ητιολογημένως, ότι δια του σχολίου του ο αιτών προήλθεν εις κριτικήν των απόψεων των υπηρεσιών της Αεροπορίας άνευ της επιβαλλόμενης δια στρατιωτικόν διακριτικότητος και γλωσσικής εγκρατείας.

Περαιτέρω, δια της προσβαλλόμενης γνωμοδοτήσεως αποδίδεται εις τον αιτούντα και ότι δια του σχολίου του «προβαίνει εις ανακριβείς κρίσεις και συμπεράσματα επί αποφάσεων της ηγεσίας Αεροπορίας και αμφισβητεί αναρμοδίως την ακρίβειαν των εν τη εισηγητική έκθεσει διαλαμβανομένων στοιχείων». Καθ' όσον όμως άφορα εις τήν (αναρμοδιότητα) του αιτούντος να αμφισβητήσει την ακρίβειαν των εν λόγω στοιχείων ισχύουν τα ανωτέρω εκτεθέντα. Εξ άλλου, ως προκύπτει εκ της τοιαύτης διατυπώσεως της αιτιολογίας της προσβαλλομένης γνωμοδοτήσεως δεν καταλογίζεται εις τον αιτούντα ή χρησιμοποιήσιν ανακριβών στοιχείων και δή εν γνώσει του ή κατα παράλειψιν του ελέγχου των, ότε κατά τα προεκτεθέντα, θα έστοιχειοθετείτο πειθαρχικόν παράπτωμα, άλλα μόνον η διατύπωσις άνακριβών, ήτοι εσφαλμένων κατά την αποψιν της Διοικήσεως κρίσεων και συμπερασμάτων. Τούτο όμως, και αληθές υποτιθέμενον, δεν εμπίπτει έ πάση περιπτώσει εις την εννοιαν των ενεργειών περί των οποίων προβλέπει ή ως άνω διάταξις του άρθρου 32 του Ν.Δ. 1400/1973. Συνεπώς η προσβαλλομένη γνωμοδότησις είναι πλημμελώς ήτιολογημένη και δέον να ακυρωθεί, κατά τον \\'βασίμως προσβαλλόμενον λογον ακυρώσεως, ως επίσης και η επί της γνωμοδοτήσεως τουτης στηριζόμενη ως άνω απόφασις του \\'Υφυπουργού Εθνικής \\'Αμύνης περί επιβολής εις τον αιτούντα της ειρημένης ποινής, περιτής άποβαίνουσης της εξετάσεως των λοιπών λόγων ακυρώσεως της υπό κρίσιν αιτήσεως, ή οποία δέον να γίνει δεκτή.

ΣτΕ 97/1980 (ολομ.)

Μαθήτριες – Ημερήσια αποβολή – Μέτρο εσωτερικής τάξης –
Απαράδεκτη η αίτηση ακυρώσεως.

Πράξη του Συλλόγου των καθηγητών, με την οποία αποβλήθηκαν επί
μίαν ημέρα μαθήτριες του Γυμνασίου συνιστά μέτρο εσωτερικής τάξεως
και απαράδεκτα προσβάλλεται με αίτηση ακυρώσεως.

Πρόεδρος: Ν. Μπουρόπουλος, Πρόεδρος Εισηγητής: Σ. Σπηλιωτόπουλος, Σύμβουλος
Επειδή, δια της υπό κρίσιν αιτήσεως παρεμφερίσεως, δια της υπ' αριθ. 2714/1979 αποφάσεως του
ΓΤμήματος του Δικαστηρίου τούτου, εις την Ολομέλειαν προς εκδίκασιν λόγω μείζονος σπουδαιότητος,
συμφώνως τω άρθρω 14 παρ. 1 εδαφ. γ' του Ν.Δ. 170/1973, ζητείται η ακύρωσις της υπ' αριθ.

15/23.10.1978 πράξης του Συλλόγου των καθηγητών του Γυμνασίου Νέας Ερυθραίας Αττικής, δια της οποίας οι θυγατέρες του αιτούντος απεβλήθησαν επί μίαν ημέραν εκ του ρηθέντος γυμνασίου, διότι ηρνήθησαν να συμμορφωθούν προς τας περί αμφιέσεως των μαθητριών σχετικές διατάξεις. Επειδή η προσβαλλομένη πράξις εξεδόθη κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του Β. Δ της 20.6.1955 περί εγγραφών, μεταγραφών, ποινών, εξετάσεων μαθητών σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης (ΦΕΚ. 173 Α'), και δη του άρθρου 16, ορίζοντος ότι «Εις μαθητάς παραβαίνοντας τας σχολικούς διατάξεις επιβάλλονται οι ακόλουθοι ποιναί:

Α) παραίνεσις, β) επίπληξις, γ) προσωρινή αποβολή εκ του σχολείου μέχρι τεσσάρων ημερών, δ) προσωρινή αποβολή του μαθητού μέχρις οκτώ ημερών, ε) προσωρινή αποβολή εκ του σχολείου τούτου μέχρις ενός σχολικού έτους, στ) προσωρινή αποβολή μέχρις ενός έτους εκ σχολείων ωρισμένης περιοχής ή και εκ πάντων των εν τω κράτει σχολείων, ζ) διαρκής αποβολή εκ του σχολείου ή εκ των σχολείων ωρισμένης περιοχής ή εκ πάντων εν τω Κράτει σχολείων» και του άρθρου 17, ορίζοντος ότι «1. Εκ των εν τω προηγουμένω άρθρω οριζομένων ποινών, τας υπό στοιχ. α' και β' δύναται να επιβάλει μόνος ο διδασκόν, την δε υπό στοιχ. γ' και μόνος ο διευθυντής ή ο διευθύνων το σχολείον. Οι λοιποί ποιναί επιβάλλονται κατ' απόφασιν του καθηγητικού συλλόγου. 2. Απόφασις καθηγητικού συλλόγου περί αποβολής μαθητού μέχρις οκτώ ημερών είναι εκτελεστή άνευ εγκρίσεως ετέρας τινός αρχής.

Επειδή, η προσβαλλομένη πράξις του Συλλόγου των Καθηγητών του ως είρηται Γυμνασίου, αποσκοπούσα, ως και εν αυτή αναφέρεται, εις την διατήρησιν της εν τω σχολείω αναγκαίας πειθαρχίας και της εν γένει ομαλής λειτουργίας αυτού, συνιστά μέτρον εσωτερικής τάξεως άνευ αμέσων περαιτέρω δυσμενών συνεπειών και, ως εκ της φύσεώς της, είναι ανεπίδεκτος προσβολής δι' αιτήσεως ακυρώσεως. Κατ' ακολουθίαν, η υπό κρίσιν αίτησις, διώκουσα την ακύρωσιν τοιαύτης πράξεως, είναι απορριπτέα ως απαράδεκτος. Αν και, κατά την γνώμην τριών μελών του δικαστηρίου, η προσβαλλομένη πράξις, επιβάλλουσα πειθαρχικήν ποινήν, δυναμένην κατά νόμον να κλιμακωθή μέχρι και της διαρκούς αποβολής του μαθητού εκ του σχολείου ή ε των σχολείων ωρισμένης περιοχής ή εκ πάντων των εν τω Κράτει σχολείων, αποτελεί, ανεξαρτήτως της βαρύτητος της δι' αυτής επιβληθείσης ποινής, εκτελεστήν διοικητικήν πράξιν, υποκειμένην εις αίτησιν ακυρώσεως και, συνεπώς, η κατ' αυτής σταφομένη αίτησις ασκείται παραδεικτώς.

Επειδή, κατά τούτα, η υπό κρίσιν αίτησις δέον όπως απορριφθεί.

ΣτΕ 2714/1979 (τμ. Γ')

Μαθήτριες – Πειθαρχική ποινή – Εκτελεστότητα – Αίτησις ακυρώσεως.

Πράξις του Συλλόγου των καθηγητών Γυμνασίου περί επιβολής πειθαρχικής ποινής σε μαθήτριες λόγω ακατάλληλης ενδυμασίας προσβάλλεται με αίτησις ακυρώσεως.

Συγκείμενον εκ των μελών αυτού Ηλ, Καμπίτση, Αντιπροέδρου, Προέδρου του Γ• Τμήματος» θ• Παπαδάκη, Σ Σπηλιωτοπούλου, Συμβούλων της Επικρατείας, Αδ• Φαρμάκη και Σ. Καραλη, Παρέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας

Δια της υπό κρίσιν αιτήσεως ζητείται ή ακύρωσις της υπ' αριθμ. 15/23-10-1978 πράξεως του Συλλόγου των Καθηγητών Γυμνασίου Νέας Ερυθραίας Αττικής, δια της οποίας οι θυγατέρες του αιτούντος απεβλήθησαν επί μίαν ήμέραν εκ του ως γυμνασίου, διότι ήρνήθησαν να συμμορφωθούν προς τας διατάξεις περί αμφιέσεως των μαθητριών των γυμνασίων εν τω σχολείω της υπ' αριθμ. Φ. 236 5/191240/8-10-1974 εγκυκλιού διαταγής του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Τα επί της \προκειμένης υποθέσεως προκύπτουν ζήματα είναι α) αν ή υπό κρίσιν αίτησις άσκηται παραδεικτως και β) απροβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως είναι βάσιμοι.

Επειδή δια της υπό κρίσιν αιτήσεως δια την οποίαν καταβλήθησαν τα νόμια τέλη και το παρόβολον εκδοθέντων των ύ 191163, 191164 έτους 1978 τριπλότυπων εισπράξεως του Ταμείου Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών και των ύπ αριθμ. 61267,309136 και 105451 έτους 1978 ειδικών γραμματιών καταθέσεως παραβόλου ζητείται εμπροθέσμως η ακύρωση υπ' αριθμ. -15/23-10-1978 πράξεως του Συλλόγου των Καθηγητών του Γυμνασίου Νέας Ερυθραίας Απικής, δια της οπε Θυγατέρες του αίτουτος απεβλήθησαν επί μίαν ήμέραν εκ του ως άνω γυμνασίου διότι ήρνήθησαν να συμμορφωθούν τας διατάξεις περί άμφιέσεως των μαθητριών των γυμνασίων σχολείω της ύπ αριθμ. Φ 236 5/1/91240/8-10-1974 έγκ. διαταγής του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Επειδή ή προσβαλλομένη πράξις εξεδόθη κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του Β Δ της 20-6-1955 \περί των έγγραφω μετεγγραφών, ποινών, εξετάσεων μαθητών σχολείων Μέσης Εκπαιδεύσεως (ΦΕΚ. 173 Α) και δη του άρθρου 16 ορίζο Είς μαθητάς παραβαίνοντας τάς Σχολικές διατάξεις επιβάλλονται αί ακόλουθοι ποιναι α. παραίνεσις, β) επίπληξις, γ. Π αποβολή εκ του σχολείου μέχρι τεσσάρων ημερών δ) προσωρινή αποβολή του μαθητού μέχρις οκτώ ημερών, ε) προα αποβολή εκ του σχολείου τούτου μέχρις ενός σχολικού έτους.

στ) προσωρινή αποβολή μέχρις ενός έτους εκ σχολείων ώρισμένης περιοχής η και εκ πάντων των εν τω κράτει σχολείων ώρισμένης περιοχής η εκ πάντων των εν τω κράτει σχολείων\ και άρθρου 17 ορίζοντος ότι εκ των εν τω πρόηγουμένω αρθρω οριζομένων ποινών τάς υπό στοιχία `α και β δύναται να επιβάλη μόνος ο διδάσκων την δε υπό στοιχ. γ και μόνος ο Διευθυντής ο διευθύνων το σχολείον. Αι λοιποί ποινάί επιβάλλοντα καταπόρασιν του καθηγητικού συλλόγου» 2. Απόφασις καθηγητικού συλλόγου περί αποβολής μαθητου μέχρις οκτώ ημερών είναι εκτελεστή άνευ εγκρίσεως ετέρας τινος αρχής...

Επειδή ή υπό κρίσιν αίτησις, στρεφόμενη κατά, πράξεως επιβαλούσης πειθαρχικήν ποινήν, δυναμένην κατά νόμον να κλιμακωθεί, μέχρι και της διαρκούς αποβολής του μαθητού εκ του σχολείου, ή εκ των σχολείων ώρισμένης περιοχής, ή εκ πάντων των εν τω Κρατεί σχολείων, παραδεικτως, ασκείται. Αν και κατά την γνώμην ενός των εχόντων άποφασιστικήν ψήφον μελών του Δικαστηρίου ή προσβαλλομένη πράξις δέον να Θεωρηθή ως μέτρον εσωτερικής τάξεως οπερ εν όψει και της βαρύτητος του δεν υπόκειται, εις προσβολήν διατήσεως ακυρώσεως.

Επειδή, ό Οίτων υποστηρίζει ότι ή προσβαλλομένη πράξις είναι άκυρωτέα διότι δι' αυτής επιβλήθη πειθαρχική ποινή εις τάς Θυγατέρας του δια παράβασιν κανονιστικής αποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, η οποία είναι άκυρος το μεν διότι εξεδόθη άνευ νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως το δε διότι επιβάλλει άνεπίτρεπτον υπό του Συντάγματος περιορισμόν της προσωπικής ελευθερίας των μαθητριών, ένω παραλλήλως εισάγει άδικαιολόγητον διάκρισιν εις βάρος τούτων, έροσον δεν επιβάλλεται άνάλογος ύποχρέωσις και δια τους αρρενας μαθητάς, κατά παράβασιν της συνταγματικώς ωσαύτως καταχωρωμένης αρχής της ίσης μεταχειρίσεως των Ελλήνων υπό του νόμου.

Επειδή κατά την κρατήσασαν εν τω τμήματι γνώμην, ή πράξις του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, δια της οποίας προβλέπεται ώρισμένη άμφιέσις εν τω σχολείω δια τάς μαθήτριας των Γυμνασίων και δια την τήρησιν της οποίας έπιωρήθησαν αι Θυγατέρες του αιτούτος, αποτελεί μέτρον εσωτερικής τάξεως σκοπου εις την άπαλλαγήν των μαθητριών εκ της ιδιαίτερας μερίμνης περί την άμφιέσιν, ήτις εμφανίζεται, εις τάς θήλεις Ιδιατέρως ηύξημένη εν σχέσει προς τους άρρενας μαθητάς και εκ του σχετικού ανταγωνισμού περί ταυτην, όσης αφαιρεί απ' αυτών το μεν την αναγκαίαν προσήλωσιν εις τα κύρια καθήκοντα των το δε την ως άνω άπαραίτητον όμονυχίαν μέσω της οποίας και μόνον δυνατοί να έπαύχη η άρτία ήθική, ψυχική, συναισθηματική και γνωστική διάπλασις των, ήτις αποτελεί και τον τελικό σκοπόν της μέσης εκπαιδεύσεως (άρθρον 26 § 1 και 29 § 1 Ν.309/1976, άρθρον 1 Α.Ν, 129/1967, άρθρα 8 § 1 και 10 § 1 Ν. 4379/1964), ως τοιαύτη δέ κείται έντος των ορίων των ως άνω διατάξεων, υποβοηθεί εις την πράγματάσιν του σκοπού των, ήτοι την εκτέλεσιν των και συνεπώς δεν εχρηξεν ειδικής νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως ερειδομένη επαρκώς εις την υπό Συντάγματος παρεχόμενην γενικήν εξουσιοδότησιν προς την διοίκησιν όπως εκδίδη τας αναγκαίας προς εκτέλεσιν των

νόμων πράξεις. Εξ' άλλου το ως άνω μέτρον, δικαιολογούμενον, ως εξετέθη, εκ του δι' αυτού επιδιωκομένου δημοσίου συμφέροντος της άρτιας διαπαιδαγωγήσεως των μαθητών δεν προσβάλλει τα υπό του συντάγματος εξασφαλιζόμενα δικαιώματα της προσωπικής ελευθερίας και της ίσης μεταχειρίσεως των οποίων επιτρέπεται ο περιορισμός εφ' όσον δικαιολογείται εκ δημοσίου συμφέροντος, ως εν προκειμένω. Όθεν, οι λόγοι ακυρώσεως δια των οποίων προβάλλονται τα αντίθετα είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι.

Αν καί κατά την γνώμην ενός εκ των εχόντων αποφασιστικήν ψήφον μελών του Δικαστηρίου ή επιβολή υποχρεώσεως εις τάς μαθήτριας των Γυμνασίων να φέρουν ώρισμένην ενδυμασίαν εν τω σχολείω αποτελεί περιορισμόν της προσωπικής ελευθερίας τούτων μη δικαιολογούμενον εκ δημοσίου συμφέροντος καί ως εκ τούτου άντικείμενον εις την κατοχυρούσαν την προσωπικήν ελευθερίαν διάταξιν του Συντάγματος (άρθρον 5) εν πάση δε περιπτώσει μη δυνάμενον να επιβληθή ει μη δια τυπικού νόμου ή κανονιστικής διατάξεως κατ' εξουσιοδότησιν νόμου εκδιδομένης και δεόντως δημοσιευμένης.

Μη προκύπτοντος εν προκειμένω, ότι ή διαταγή του Υπουργού της Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων διά της οποίας επεβλήθη ή ως άνω ύποχρεώσις εις τάς μαθήτριας των Γυμνασίων, εξεδόθη, επί τη βάσει ειδικής νομοθετικής εξουσιοδοτήσεως και ότι έχει τύχει δημοσιεύσεως δια της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, πρωτίστως εξ' αυτού του λόγου είναι άκυρος και επομένως η μη τήρησις τούτης δεν συνιστά πειθαρχικόν παράπτωμα:

Όθεν το αντίθετον δεχθείσα η προσβαλλομένη πράξις τυγχάνει ακυρωτέα δεκτής καθισταμένης της υπό κρίσιν αιτήσεως. Επειδή εν όψει της σπουδαιότητος των ανωτέρω ζητημάτων το Τμήμα κρίνει ότι ταύτα ως καί ή υπόθεσις ολοκλήρως δέον να παραπεμφθούν συμφώνως τω άρθρω 14-παρ.1 γ του Ν.Δ. 170/1973 περί του Συμβουλίου της Επικρατείας (φ. 229Α) εις την Ολομέλειαν και άνασθη ή ανάπτυξις της εισήγησεως του τμήματος εις τον Σύμβουλον Σόλωνα Σπηλιωτόπουλον Δια ταυτα. Παραπέμπει την υπόθεσιν εις την Ολομέλειάν. Αναθέτει την ενώπιον της Ολομελείας ανάπτυξιν της εισήγησεως του τμήματος εις τον Σύμβουλον Σόλωνα Σπηλιωτόπουλον. Εκρίθη καί άπερασίθη εν Αθήναις τη 24η Μαΐου 1979.

ΣτΕ 1821/1989

Μαθητές - Πειθαρχικές ποινές – Εκτελεστότητα – Αίτηση ακυρώσεως.

Πειθαρχικές ποινές σε μαθητές οι πράξεις, με τις οποίες επιβάλλονται στερούνται εκτελεστού χαρακτήρα, εκτός από την ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος η οποία προσβάλλεται με αίτηση ακύρωσης. Αντίθετη μειοψηφία.

Πρόεδρος: Β. Μποτόπουλος

Εισηγητής: Ν. Παπαδημητρίου, Σύμβουλος, Δικηγόροι: Αρ. Τσάτσος, Κ. Ηλιακόπουλος

Επειδή, κατά τη διάταξη του άρθρου 26 § 3 του π.δ. 104/1979 (ΦΕΚ 23) « Η προσήκουσα διαγωγή των μαθητών, νοουμένη ως έμπρακτη συμμόρφωση προς του κανόνες οι οποίοι διέπουν τη σχολική ζωή και προς τις ηθικές αρχές του κοινωνικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο διαβιούν, αποτελεί υποχρεώσή τους, κάθε δε παρέκκλιση απ' αυτή που εκδηλώνεται με υπαίτια πράξη ή παράλειψη, αποτελεί αντικείμενο παιδαγωγικού ελέγχου και σε περίπτωση ανάγκης αντιμετωπίζεται με «σχολικές κυρώσεις...» Εξ' άλλου, κατά τη διάταξη του άρθρου 27 του ίδιου π.διατάγματος «Για κάθε υπαίτια παρέκκλιση από την

προσήκουσα, κατά την έννοια της § 3 του άρθρου 26 ...διαγωγή και αναλόγως του βαθμού της παρεκκλίσεως αυτής επιβάλλονται στους μαθητές οι εξής κυρώσεις: α) παρατήρηση, β) επίπληξη, γ) ωριαία απομάκρυνση από το διδασκόμενο μάθημα, δ) αποβολή από τα μαθήματα μέχρι 3 ημέρες, ε) αποβολή από τα μαθήματα μέχρι 5 ημέρες και στ) αλλαγή σχολικού περιβάλλοντος». Τέλος, κατά την § 1 του άρθρου 28 του πιο πάνω π.διατάγματος οι καθηγητές μπορούν να επιβάλλουν τις υπό στοιχεία α', β' και γ' και δ' κυρώσεις, το συμβούλιο που αποτελείται από το διευθυντή του σχολείου ως πρόεδρο και τους καθηγητές που διδάσκουν στην τάξη του μαθητή ως μέλη μπορεί να επιβάλλει τις υπό στοιχεία α', β', γ', δ' και ε' κυρώσεις και τέλος την υπό στοιχεία επ' κύρωση μπορεί να επιβάλλει μόνο η ολομέλεια του συλλόγου των καθηγητών που διδάσκουν στο σχολείο.

Επειδή, όπως προκύπτει από τις διατάξεις που έχουν παρατεθεί στην προηγούμενη σκέψη, οι πράξεις των αρμόδιων σχολικών οργάνων με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές οι ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 27 του π.δ. 107/1979, εκτός από την ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος, αποσκοπούν στη διατήρηση της αναγκαίας στο σχολείο πειθαρχίας και γενικώς στην ομαλή λειτουργία του και συνιστούν μέτρα εσωτερικής τάξεως τα οποία στερούνται εκτελεστού χαρακτήρα και δεν προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως. Αντιθέτως, οι πράξεις με τις οποίες επιβάλλεται η ποινή της αλλαγής του σχολικού περιβάλλοντος αποτελούν, λόγω της σημασίας τους και των άμεσων δυσμενών συνεπειών που συνεπάγονται σε βάρος των τιμωρημένων μαθητών, εκτελεστές διοικητικές πράξεις και παραδεκτώς προσβάλλονται με το ένδικο βοήθημα της αίτησης ακυρώσεως. Αν και κατά τη γνώμη ενός μέλους του δικαστηρίου με αποφασιστική ψήφο, οι πράξεις των αρμόδιων σχολικών οργάνων με τις οποίες επιβάλλονται σε μαθητές πειθαρχικές ποινές που μπορεί να κλιμακωθούν μέχρι και την αλλαγή του σχολικού περιβάλλοντος συνιστούν, ανεξάρτητα από τη βαρύτητα της ποινής που επιβάλλεται, εκτελεστές διοικητικές πράξεις, οι οποίες προσβάλλονται παραδεκτώς με αίτηση ακυρώσεως.

ΣτΕ 2618/1997 (τμ. ΣΤ')

Μαθητές – Μέτρο αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος – Εκτελεστότητα – Αίτηση ακυρώσεως

Η πράξη του προϊσταμένου του γραφείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης περί εγκρίσεως της αποφάσεως του συλλόγου των καθηγητών με την οποία λαμβάνεται σε βάρος ορισμένου μαθητή το μέτρο της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, έχει εκτελεστό χαρακτήρα και παραδεκτά προσβάλλεται με αίτηση ακύρωσης.

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 2 Ιουνίου 1997 με την εξής σύνθεση : Αν. Μαρίνος, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του ΣΤ' Τμήματος, Π. Χριστόφορος, Ν. Ντούζας, Ν. Σακελλαρίου, Εμ. Δαρζέντας, Σύμβουλοι,

Ε. Αντωνόπουλος, Κ. Κουσουλής, Πάρεδροι Γραμματέας ο Β. Μανωλόπουλος, Γραμματέας του ΣΤ' Τμήματος

Γ ι α να δικάσει την από 17 Φεβρουαρίου 1995 αίτηση:

των 1] και 2] , ως ασκούντων τη γονική μέριμνα του ανήλικου τέκνου των, μαθητού του Λυκείου του Κολλεγίου Αθηνών, οι οποίοι παρέστησαν με το δικηγόρο Αγγελο Δημητρόπουλο [Α.Μ. 1324], που τον διόρισαν με πληρεξούσιο.

κατά του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, ο οποίος παρέστη με τη Μεταξία Ανδροβιτσανέα, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και κατά του παρεμβαίνοντος μη κερδοσκοπικού Σωματείου με την επωνυμία " , που εδρεύει στο Ψυχικό Απικής οδός , το οποία παρέστη με τη δικηγόρο Αικατ. Στάμιου [Α.Μ. 4538], που την διόρισε με πληρεξούσιο.

Με την αίτηση αυτή οι αιτούντες επιδιώκουν ν' ακυρωθεί η υπ' αριθ. 10/8.2.1995 απόφαση του Συλλόγου Καθηγητών των διδασκόντων εις το Λύκειον του Κολλεγίου Αθηνών, καθώς και κάθε άλλη συναφής πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Συμβούλου Ν. Σακελλαρίου.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο των αιτούντων, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και την πληρεξούσιο του παρεμβαίνοντος Σωματείου και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, οι οποίες ζήτησαν την απόρριψη της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, σε αίθουσα του Δικαστηρίου και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα σκέφθηκε κατά το Νόμο

Επειδή, διά την άσκησης της υπό κρίσιν αιτήσεως κατεβλήθησαν τα, κατά νόμον, τέλη και το παράβολον [Διπλότυπα Εισπράξεως του Ταμείου Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών : 754632 και 754633 έτους 1995 και ειδικά έντυπα παραβόλου του Δημοσίου : 6265927 και 823840].

Επειδή, διά της υπό κρίσιν αιτήσεως, όπως αυτή συνεπληρώθη διά δύο δικογράφων προσθέτων λόγων, ζητείται καθ' ερμηνείαν του δικογράφου αυτής από τους αιτούντες, οι οποίοι ασκούν την γονικήν μέριμνα επί του ανήλικου υιού των , η ακύρωσις : 1] της υπ' αρ. πρ. 10 από 8.2.1995 αποφάσεως του Συλλόγου των Καθηγητών του Λυκείου του ιδιωτικού σχολείου υπό την επωνυμίαν " , καθ' ο μέρος επεβλήθη με αυτήν, μεταξύ άλλων, και εις τον υιόν των ήδη αιτούντων, μαθητήν της Α' Τάξεως του Λυκείου, κατά το σχολικόν έτος 1994-1995, η πειθαρχική ποινή της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, διά τα αναφερόμενα εις την απόφασιν αυτήν πειθαρχικά παραπτώματα, εις τα οποία φέρεται ότι υπέπεσεν αυτός και 2] της υπ' αρ. πρ. 529 από 15.2.1995 αποφάσεως του Προϊσταμένου του 4ου Γραφείου της Β' Διευθύνσεως Δευτεροβαθμίου Εκπαιδεύσεως της Νομαρχίας Αθηνών, διά της οποίας αφ' ενός μεν ενεκρίθη η ως άνω απόφασις του Συλλόγου των Καθηγητών του ως άνω ιδιωτικού σχολείου [υπ' αρ. πρ. 10 από 8.2.95], αφ' ετέρου δε ορίσθη ως σχολείον μετεγγραφής του μαθητού αυτού το 1ο Λύκειον Παπάγου.

Επειδή, εις την δίκην παρεμβαίνει παραδεκτώς εν γένει και μετά προφανούς ενόμου συμφέροντος υπέρ του κύρους των προσβαλλομένων πράξεων, το μη κερδοσκοπικού χαρακτήρος Σωματείου, υπό την επωνυμίαν:

" από το οποίον ιδρύθη και εις το οποίον ανήκει η εκπροσώπησις του στερουμένου ιδίας νομικής προσωπικότητος ιδιωτικού σχολείου υπό την επωνυμίαν" [βλ. ΣτΕ : 2379/1983, 2355/91, 705/94, 2326/1995 κ.α].

Επειδή, η παρούσα υπόθεσις παρεπέμφθη, ενώπιον της επταμελούς συνθέσεως του ΣΤ' τμήματος του Δικαστηρίου, διά της υπ' αρ. 1691/1997 αποφάσεως του αυτού Τμήματος του Δικαστηρίου, υπό την πενταμελή του σύνθεσιν, λόγω μείζονος σπουδαιότητος.

Επειδή, κατά την έννοιαν των άρθρων 16 παράγραφοι 1 και 6 του ν. 682/1977 [244 Α] και 16 παράγραφοι 2 και 4 του π.δ. 104/1979 [23 Α], η απόφασις του συλλόγου των καθηγητών ιδιωτικού Γυμνασίου ή Λυκείου, διά της οποίας λαμβάνεται εις βάρος ορισμένου μαθητού του μέτρου της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, υπόκειται εις την έγκρισιν του Προϊσταμένου του οικείου γραφείου δευτεροβαθμίας εκπαιδεύσεως, η δε εγκριτική απόφασις του Προϊσταμένου της οικείας εκπαιδευτικής περιφέρειας δεν είναι πράξις εκτελέσεως της αποφάσεως του συλλόγου των καθηγητών, αλλά έχει εκτελεστόν χαρακτήρα και, επομένως, παραδεκτώς προσβάλλεται με αίτησιν ακυρώσεως [Σ.Τ.Ε. 477, 1403, 2355/1991, 133/1992, 705/1994 κ.α]. Συνεπώς, εν προκειμένω, παραδεκτώς προσβάλλεται μόνο η

πρώτη των προσβαλλόμενων πράξεων διά της οποίας ενερίθη η απόφασις του Συλλόγου των διδασκόντων του Λυκείου του προαναφερθέντος ιδιωτικού Σχολείου.

Επειδή, εις την διάταξιν του άρθρου 11 ΣΤ' του ν. 1566/1985, ΦΕΚ Α 167, η οποία ως ήδη εκρίθη, εφαρμόζεται εις τους Συλλόγους Διδασκόντων τόσο των δημοσίων όσο και των ιδιωτικών η ολείων [βλ. ΣτΕ : 133/92, 705/1994 κ.α.], ορίζεται ότι: "Ο σύλλογος διδασκόντων κάθε σχολείου αποτελείται από όλους τους διδάσκοντες στο σχολείο με οποιαδήποτε σχέση εργασίας και έχει ως πρόεδρο το διευθυντή του σχολείου. Όταν στις συνεδριάσεις του συλλόγου εξετάζονται ειδικά θέματα μαθητών, μετέχουν και δύο εκπρόσωποί τους, που ορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο των μαθητικών κοινοτήτων" [παρ. 1] και ότι: "Ο τρόπος λειτουργίας του συλλόγου διδασκόντων, οι ειδικότερες αρμοδιότητές του και τα ειδικά θέματα στη συζήτηση των οποίων παρίστανται εκπρόσωποι των μαθητών, ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων" [παρ. 4].

7. Επειδή, περαιτέρω, εις την διάταξιν του άρθρου 45 του αυτού ως άνω νόμου, ορίζεται ότι: "1. Για την υλοποίηση των σκοπών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης απαραίτητη είναι η συμμετοχή των μαθητών στη σχολική ζωή. 2. Οι διάφορες μορφές οργάνωσης της μαθητικής ζωής αποσκοπούν να βοηθήσουν τους μαθητές: α) Να αποκτήσουν υπευθυνότητα και άμεση αντίληψη της σημασίας του δημοκρατικού διαλόγου στη διαμόρφωση του συνειδητού και δημιουργικού πολίτη β) Να συμβάλουν στην ομαλή και γόνιμη λειτουργία της εκπαιδευτικής διαδικασίας ώστε να επιτευχθεί η συστηματική μετάδοση της απαραίτητης και ουσιαστικής γνώσης γ) Να διαμορφώσουν δική τους αντίληψη για τη ζωή στα πλαίσια της σύνδεσης σχολείου και κοινωνίας, ώστε να έχουν ως νέοι τα απαραίτητα εφόδια για την παραπέρα πορεία και εξέλιξή τους. 3. Οι μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τη συμμετοχή τους στη σχολική ζωή συγκροτούν μαθητικές κοινότητες, με τις οποίες συμμετέχουν στην οργάνωση της μαθητικής ζωής και στην οργάνωση και πραγματοποίηση κάθε είδους σχολικών εκδηλώσεων. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ρυθμίζονται τα θέματα που αναφέρονται στη συγκρότηση των μαθητικών κοινοτήτων, στα όργανα και στη διαδικασία εκλογής τους καθώς και στον τρόπο συμμετοχής τους στην οργάνωση της μαθητικής ζωής" εις δε την διάταξιν του άρθρου 5 της κατ' εξουσιοδότησιν της παραγράφου 3 του ως άνω άρθρου εκδοθείσης, υπ' αρ. πρ. 23613/6/Γ2 4094 από 23.9.1986 [ΦΕΚ Β' 619/25.9.1986] αποφάσεως του Υπουργού Παιδείας, περί κανονισμού λειτουργίας των μαθητικών κοινοτήτων, όπως αυτή επανεφέρθη εν ισχύ, με την υπ' αρ. πρ. Γ2/336 από 29.1.1991 απόφασιν του Υπουργού Παιδείας [ΦΕΚ Β' 66 από 14.2.1991], ορίζεται ότι: "Πειθαρχικά. 1. Για να κατοχυρωθεί η ουσιαστική και απρόσκοπτη λειτουργία του σχολείου προϋπόθεση αποτελεί η ανάπτυξη της συνεργασίας καθηγητών - μαθητών. Τα θέματα που δημιουργούνται από τη συμπεριφορά των μαθητών μέσα στο σχολείο δεν αποτελούν αντικείμενο προστριβής και αντιδικίας αλλά αντιμετωπίζονται με διάλογο, κατανόηση και καλή θέληση. 2. Σε περιπτώσεις που δημιουργείται πρόβλημα από τη συμπεριφορά μαθητή ή μαθήτριας στο σχολείο, ανεξάρτητα και πέρα από τη διαδικασία επιβολής ποινών, όπως ορίζεται από τη σχολική νομοθεσία, η γενική συνέλευση της μαθητικής κοινότητας, στην οποία ανήκει ο μαθητής ή η μαθήτρια συνέρχεται έκτακτα με πρωτοβουλία του συμβουλίου της κοινότητας συζητάει το θέμα και εισηγείται τον τρόπο αντιμετώπισής του στο σύλλογο των καθηγητών που έχει και την ευθύνη της τελικής απόφασης. 3. Ο πρόεδρος της μαθητικής κοινότητας μεταφέρει στο σύλλογο των καθηγητών την άποψη της γενικής συνέλευσης της κοινότητας. 4. Ο πρόεδρος της μαθητικής κοινότητας καθώς και το προεδρείο του μαθητικού συμβουλίου του σχολείου, παρευρίσκονται στις αντίστοιχες συνεδριάσεις του συλλόγου των καθηγητών με δικαίωμα λόγου. 5. Μαθητής, παραπεμπόμενος για παράπτωμα στο σύλλογο των καθηγητών ξαρέχει δικαίωμα της απολογίας. 6. Σε κάθε περίπτωση που συζητούνται στο σύλλογο των καθηγητών πειθαρχικά θέματα παρευρίσκονται στις σχετικές συνεδριάσεις με δικαίωμα λόγου και οι εκπρόσωποι των μαθητών που αναφέρονται στην παράγραφο 4 αυτού του άρθρου".

Επειδή, όπως ήδη εκρίθη οι κανόνες λειτουργίας των συλλογικών οργάνων της διοικήσεως έχουν εφαρμογή εις τους συλλόγους διδασκόντων τόσο των δημοσίων όσο και των ιδιωτικών σχολείων. [βλ. ΣΤΕ : 705/1994, 2793/1992 κ.α.].

Επειδή, περαιτέρω, όπως έχει ήδη κριθεί, ελλείπει νομοθετικής προβλέψεως, η συμμετοχή εις τον Σύλλογον Διδασκόντων εκπροσώπων των μαθητών, δηλαδή προσώπων ξένων προς την προβλεπόμενη, από τον νόμον, σύνθεσιν του συλλογικού αυτού οργάνου, γεννά ακυρότητα της κατά την σχετικήν συνεδρίασιν ληφθείσης αποφάσεως του Συλλόγου Διδασκόντων [βλ. ΣτΕ ΑΕ) ΗΟC : 3837/84, 4110/83 κ.α.].

Επειδή, όπως βεβαιούται εις το υπ' αρ. πρ. Γ2/3060/15.5.1996 έγγραφον του Υπ. Παιδείας προς το Δικαστήριον, η προβλεπόμενη από την παράγραφον 4 του άρθρου 11 ΣΤ του ν. 1566/1985, απόφασις του Υπουργού Παιδείας δεν έχει εκδοθεί.

Επειδή, όπως ήδη εκρίθη, με την υπ' αριθ. 2617/1997 απόφασιν του Δικαστηρίου, από την διατυπώσιν, αλλά και το πνεύμα των προαναφερθεισών διατάξεων του άρθρου 11 ΣΤ [παρ. 1 και 4] του ν. 1566/1985, συνάγεται ότι - εφ' όσον ο νομοθέτης δεν προσδιορίζει ευθέως εις αυτός, ποία είναι τα "ειδικά θέματα μαθητών", περιοριζόμενος να αναφέρει, απλώς, ότι αυτά θα καθορισθούν με απόφασιν του Υπ. Παιδείας, ούτε προβλέπει, ότι μεταξύ αυτών, συγκαταλέγονται, οπωσδήποτε, τα πειθαρχικά θέματα των μαθητών - δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι τα πειθαρχικά θέματα των μαθητών περιλαμβάνονται μεταξύ των "ειδικών θεμάτων μαθητών", κατά την εξέτασιν των οποίων, επιτρέπεται, κατ' εξαίρεσιν, η συμμετοχή, συμφώνως προς τας διατάξεις αυτούς, δύο [2] εκπροσώπων των μαθητών, εις τας σχετικές συνεδριάσεις του οικείου Συλλόγου Διδασκόντων, κατά τας οποίας εξετάζονται αυτά. Ούτε είναι δυνατόν, ελλείψει ρητής περί του αντιθέτου προβλέψεως εις τον νόμον, να συναχθεί ότι επιτρέπεται η παρουσία εις τον Σύλλογον Διδασκόντων εκπροσώπων των μαθητών όταν κρίνονται πειθαρχικά θέματα μαθητών. Υπό αντίθετον εκδοχήν θα διεταράσσετο η ειδική παιδαγωγική σχέση, η οποία περιλαμβάνει - όταν αυτό καθίσταται αναγκαίον - τον κατά νόμον, σφικτονισμόν των μαθητών, οι οποίοι παρεκτρέπονται. [παράβ. ΣτΕ 410283, 328/1997 κ.α.] η διατάραξη δε αυτή είναι δυνατόν να επέλθει είτε λόγω του πιθανού επηρεασμού των μελών του Συλλόγου Διδασκόντων από αυτή ταύτην την παρουσίαν εκπροσώπων των μαθητών, κατά τας σχετικές συνεδριάσεις αυτού είτε συνεπεία της τυχόν μεταφοράς εκ μέρους των εκπροσώπων αυτών, εις τον ευρύτερον κύκλον των μαθητών του σχολείου, του περιεχομένου των συζητήσεων, οι οποίες διεξήχθησαν εις τον Σύλλογον Διδασκόντων, με απρόβλεπτους διά το σχολικόν περιβάλλον συνεπείας. Περαιτέρω, η συμμετοχή εκπροσώπων των μαθητών κατά τις συνεδριάσεις του οικείου Συλλόγου Διδασκόντων, όταν εξετάζονται πειθαρχικά θέματα μαθητών, δεν είναι δυνατόν να εύρει νόμιμον έρεισμα ούτε και εις την διάταξιν του άρθρου 5 της ως άνω, κατ' εξουσιοδότησιν του άρθρου 45 παρ. 3 του ν. 1566/1985, εκδοθείσης αποφάσεως του Υπ. Παιδείας, περί κανονισμού λειτουργίας μαθητικών κοινοτήτων - διά της οποίας προεβλήθη, το πρώτον, κατά τα ειδικότερον οριζόμενα εις αυτήν, η συμμετοχή εκπροσώπων των μαθητών, κατά τις συνεδριάσεις του οικείου Συλλόγου Διδασκόντων, όταν εξετάζονται πειθαρχικά θέματα μαθητών - και τούτο διότι, όπως προκύπτει από την διάταξιν του άρθρου 45 παρ. 3 του ως άνω νόμου, μεταξύ των θεμάτων, δια την ρύθμισιν των οποίων παρεσχέθη εξουσιοδότησις εις τον Υπουργόν Παιδείας, όπως ρυθμίσει δι' αποφάσεώς του, δεν περιλαμβάνονται ούτε τα πειθαρχικά θέματα μαθητών ούτε η συμμετοχή εκπροσώπων των μαθητών, κατά τις συνεδριάσεις του οικείου Συλλόγου διδασκόντων, όταν εξετάζονται πειθαρχικά θέματα μαθητών και, ως εκ τούτου, οι προαναφερθείσες διατάξεις της ως άνω υπουργικής αποφάσεως, καθ' ο μέρος ρυθμίζουν πειθαρχικά θέματα μαθητών και προβλέπουν ειδικότερον την συμμετοχήν εκπροσώπων των μαθητών, κατά τας σχετικές συνεδριάσεις του οικείου Συλλόγου Διδασκόντων, όταν εξετάζονται πειθαρχικά θέματα μαθητών, έχουν θεσπισθεί άνευ εξουσιοδοτήσεως και είναι ανίσχυρες.

Επειδή, εν προκειμένω, όπως προκύπτει από το προαναφερθέν πρακτικόν συνεδριάσεως [υπ' αρ. πρ. 10 από 8.2.1995] του Συλλόγου Διδασκόντων του Λυκείου του το οποίον ενεκρίθη, διά της ως άνω υπ' αρ. πρ. 529 από 15.2.1995 αποφάσεως του Προϊσταμένου του 4ου γραφείου της Β' Διευθύνσεως Δευτεροβαθμίου Εκπαιδεύσεως της Νομαρχίας Αθηνών, κατά την επιδικον συνεδρίασιν, κατά την οποίαν εξετάσθησαν τα πειθαρχικά παραπτώματα, μεταξύ άλλων και του υιού των ήδη αιτούντων, μετέσχον, εκτός των, αναφερομένων εις αυτό, Διδασκόντων εις το Λύκειον και τρεις [3] εκπρόσωποι του εικοσαμελούς μαθητικού Συμβουλίου και οι Πρόεδροι των μαθητικών Συμβουλίων τεσσάρων τμημάτων

[A2, A4, A5, A9] - εις τα οποία ανήκουν ο υιός των και οι λοιποί εγκαλούμενοι μαθηταί - οι οποίοι και έλαβαν τον λόγον κατά την σχετικήν συνεδρίασιν και απεχώρησαν προ της λήψεως της σχετικής αποφάσεως από τα μέλη του Συλλόγου Διδασκόντων εις το Λύκειον.

13. Επειδή, με τα δεδομένα αυτά και συμφώνως προς τα προαναφερθέντα, δεν είναι επιτρεπτή, υπό το παρόν νομοθετικόν καθεστώς, η συμμετοχή, κατά τις συνεδριάσεις του οικείου Συλλόγου Διδασκόντων, όταν εξετάζονται πειθαρχικές υποθέσεις μαθητών, εκπροσώπων αυτών και ως εκ τούτου εφ' όσον εν προκειμένω, κατά την επίδικον συνεδρίαση του Συλλόγου των Διδασκόντων εις το Λύκειον του προαναφερθέντος ιδιωτικού σχολείου κατά την οποία ελήφθη η υπ' αρ. 10 από 8.2.1995 απόφαση περί επιβολής εις βάρος του υιού των του μέτρου της αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος, μετέσχον εκπρόσωποι των μαθητών, δηλαδή πρόσωπα ξένα, προς την, κατά νόμον, σύνθεσιν αυτού, η απόφασις αυτή, δεν ήτο νόμιμος και η προαναφερθείσα απόφασις [υπ' αρ. 529/1995] του ως άνω Προϊσταμένου του 4ου Γραφείου διά της οποίας αφ' ενός μεν ενεκρίθη η απόφασις αυτή του Συλλόγου Διδασκόντων του Λυκείου του , καθ' ο μέρος αφορά εις τον υιόν των ήδη αιτούντων αφ' ετέρου δε ορίσθη, εν όψει της αποφάσεως αυτής ως σχολείο μετεγγραφής του υιού των αιτούντων το 1ο Λύκειο Παπάγου. Συνεπώς διά τον λόγον αυτόν, ο οποίος αφορά την συγκρότησιν του Συλλόγου Διδασκόντων, η οποία εκρίθη ήδη [ΣτΕ ad hoc 2617/97] μη νόμιμος πρέπει να γίνει δεκτή και η υπό κρίσιν αίτησις να ακυρωθεί η ως άνω υπ' αρ. 529 από 15.2.1995 απόφασις του Προϊσταμένου του 4ου Γραφείου, καθ' ο μέρος αυτή αφορά εις τον υιόν των ήδη αιτούντων, να απορριφθεί η ασκηθείσα παρέμβασις και να παρλειφθεί ως αλυσιτελής η εξέτασις των λοιπών λόγων ακυρώσεως.

Δια ταύτα Δέχεται την υπό κρίσιν αίτησιν, κατά τα εν τω αιτιολογικώ

Ακυρώνει την υπ' αρ. πρ. 529 από 15.2.1995 απόφασιν του Προϊσταμένου του 4ου Γραφείου της Β' Διευθύνσεως Δευτεροβαθμίου Εκπαιδεύσεως της Νομαρχίας Αθηνών, καθ' ο μέρος αυτή αφορά τον υιόν των αιτούντων, κατά τα εν τω αιτιολογικώ.

Απορρίπτει την ασκηθείσα παρέμβασιν

Διατάσσει την απόδοσιν του κατατεθέντος παραβόλου και

Επιβάλλει, συμμέτρως, εις βάρος του Δημοσίου και του παρεμβαίνοντος την δικαστικήν δαπάνην των αιτούντων, οποία ανέρχεται εις το ποσόν των είκοσι οκτώ χιλιάδων [28.000] δραχμών.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 3 Ιουνίου 1997 και η απόφαση δημοσιεύθηκε στις 30 ίδιου μήνα και έτους

ΣτΕ 1416/1989 (τμ. Γ')

Εκκλησία – Κληρικοί – Μετάθεση - Διοικητική ακρόαση.

Η Διαρκής Ιερά Σύνοδος πριν αποφασίσει το δυσμενές για τον εφημέριο μέτρο μετάθεσής του έπρεπε να τον καλέσει σε ακρόαση. Ακύρωση λόγω παραβιάσεως συνταγματικής επιταγής.

Προεδρεύων ο κ. Η. ΤΣΙΚΛΗΤΗΡΑΣ, σύμβουλος

Εισηγητής ο κ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, σύμβουλος

Δικηγόροι οι κ.κ. Α. Θεοδώρου, Η. Παπανικολάου, Γ. Λιλιάσιος

(Α π ό σ π α σ μ α): Επειδή, η κρινόμενη αίτησις ακυρώσεως, που αναφέρεται στην υπηρεσιακή κατάστασις εφημερίου, ανήκει στην αρμοδιότητα του Γ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΣΤΕ 4395/1984 κ.ά.).

Επειδή, κατά την παρ. 7 του άρθρου 37 του ν. 590/1977 (ΦΕΚ 146), "τακτικός εφημέριος μετατίθεται: α) μετά από αίτηση του, β) με απόφαση της Δ.Ι.Σ. μετά από αιτιολογημένη πρόταση του οικείου Αρχιερέα...".

Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση ο Μητροπολίτης... με την... πρόταση του προς την Δ.Ι.Σ. ζήτησε τη μετάθεση του αιτούντος εφημερίου από την ενορία Αγίου Γεωργίου ... στην ενορία Αγίου Δημητρίου... Ως αιτιολογία της προτάσεως αυτής αναφέρονται τα εξής πραγματικά περιστατικά: Ο αιτών, παρά τις επίμονες συστάσεις του Μητροπολίτη, επιμένει να κατοικεί μακριά της ενορίας του, δηλαδή στο Αίγιο, επικαλούμενος αδυναμία εξεύρεσης κατάλληλης οικίας μέσα στα όρια στην Κοινότητα... Το γεγονός αυτό προκαλεί ανωμαλίες στη διαπίστωση της ενορίας και είναι απαράδεκτο από άποψη κανονική. Συνέπεια αυτού και των δυσμενών καιρικών συνθηκών (χιονοπτώσεων) λόγω των οποίων έκλεισε η οδός προσπελάσεως προς τις... οι οποίες όμως ήσαν γνωστές από τις εσπερινές ώρες της προηγούμενης ημέρας, ο αιτών δεν μπόρεσε να μεταβεί κατά την ημέρα των Χριστουγέννων στην ενορία του και να τελήσει τη Θεία Λειτουργία. Εξάλλου, η αμέλεια και η ασύγγνωστη ανευθυνότητα του αιτούντος προκύπτει και από το γεγονός ότι παρέλειψε να εκφράσει έστω και μία υποτυπώδη συγγνώμη προς τον επίσκοπο για τη βαρεία αυτή αμέλειά του. Αλλά και παρά το ότι διενεργήθηκε τακτική ένορκη ανάκριση σε βάρος του για το παραπάνω παράπτωμα ουδέποτε αισθάνθηκε την ανάγκη να παρουσιασθεί στον επίσκοπο και να εκφράσει τη μεταμέλειά του. Η Δ.Ι.Σ. αφού αποδέχθηκε την πρόταση του πιο πάνω Μητροπολίτη αποφάσισε με την προσβαλλόμενη απόφασή της τη μετάθεση του αιτούντος.

Επειδή, σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ. 2 του Σ, που ορίζει ότι το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του, η Δ.Ι.Σ. είχε την υποχρέωση να καλέσει τον αιτούντα σε ακρόαση πριν εκδώσει την προσβαλλόμενη πράξη της, εφόσον η δικαιολογητική βάση του πιο πάνω δυσμενούς μέτρου που επιβλήθηκε σ' αυτόν ανάγεται σε υπαίτιες και αντικανονικές ενέργειές του. Εφόσον όμως, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλλου, δεν εξεπλήρωσε την από το Σύνταγμα επιβαλλόμενη σ' αυτήν υποχρέωσή της η προσβαλλόμενη απόοκσή της εκδόθηκε κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας και για το λόγο αυτό πρέπει να ακυρωθεί. Και να μεν ο επίσκοπος με τα... εγγράφα του παρήγγειλε στον εφημέριο του Ι. Ναού... τη διενέργεια ένορκης ανακρίσεως κατά του αιτούντος για τη μη μετάβαση του κατά την ημέρα της εορτής των Χριστουγέννων 1986 στην ενορία... για τέλεση της Θείας Λειτουργίας, η οποία διενεργήθηκε και κατά την οποία ο αιτών απολογήθηκε εγγράφως. Η αιτιολογία όμως αυτή του αιτούντος δε δύναται να καλύψει την πιο πάνω παράλειψη γιατί, ασχέτως του ότι δεν προκύπτει ότι λήφθηκε υπόψη από τη Δ.Ι.Σ. (ΣτΕ 1456/1985, 492/1983), δεν αναφέρεται σε όλα τα αποδιδόμενα στον αιτούντα παραπτώματα (αντικανονική κατοικία εκτός της ενορίας του, καταφρόνηση του επισκόπου) αλλά περιορίζεται στο γεγονός της μη μεταβάσεώς του κατά την ημέρα της εορτής των Χριστουγέννων στην ενορία του για να τελήσει τη Θεία Λειτουργία.

Επειδή, μετά την ακύρωση της προσβαλλόμενης αποφάσεως για τον πιο πάνω λόγο παρέλκει, ως αλυσιτελής, η έρευνα των λοιπών προβλλομένων λόγων ακυρώσεως.

ΣτΕ 3796/1990

Εκκλησία - Απομάκρυνση μητροπολιτών με απόφαση της Ιεράς Συνόδου
βάσει Συντακτικών Πράξεων - Αίτηση ακυρώσεως κατά της ως άνω
αποφάσεως.

Η απομάκρυνση των μητροπολιτών αποτελεί μέτρο το οποίο επηρεάζει εις βάθος την κοινωνική ζωή των τελευταίων. Επομένως διαπνέεται από εκτελεστότητα και κατά συνέπεια παραδεκτά ασκείται η αίτηση ακυρώσεως.

Εισηγητής: Γ.Γραΐγος.

Επειδή εκ των ανωτέρω πράξεων παραδεκτώς προσβάλλονται ως συναφείς μόνον η από 13.6.74 απόφασις της Ιεράς Συνόδου, δι' ης ο παπών απεμακρύνθη εκ του θρόνου του και το εις εκτέλεσιν της αποφάσεως τούτης εκδοθέν από 16.7.74 π. δ'γμα (ΦΕΚ Γ' 277/7.7.74).

Επειδή η υπ' αριθ. 3 της 9/9.1.1974 Συντακτική Πράξις "περί εκλογής Προκαθημένου εν τη Εκκλησία της Ελλάδος και αποκαταστάσεως εν γένει της εν αυτή Κανονικής Τάξεως" (ΦΕΚ 4) προέβλεπε περί της συγκροτήσεως της Ιεράς Συνόδου της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος και ώρισεν εν άρθρω 2 ότι έργον της Συνόδου τούτης είναι, πλην άλλων, και "η λήψις παντός μέτρου αποβλέποντας εις την συμφώνως προς τους Ιερούς Κανόνες αποκατάστασιν της εκ της αντικανονικής εκλογής του τάως Προκαθημένου διασαλευθείσης εκκλησιαστικής τάξεως καθ' όσον αφορά εις την πλήρωσιν μητροπολιτικών εδρών ή την εκλογήν τιτουλαρίων μητροπολιτών ή τιτουλαρίων επισκόπων".

Εις την αυτήν Συντακτικήν Πράξιν περιελήφθη διάταξις (άρθρ. 5), καθ' ήν: "Πράξεις εκδιδόμεναι κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της παρούσης ή του κατ' άρθρον 4 αυτής εκδοθησομένου νομοθετικού διατάγματος δεν υπόκεινται εις αίτησιν ακυρώσεως ή προσφυγήν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και εάν έτι προβάλλεται λόγος ακυρώσεως αναφερόμενος εις τους υπό της παρούσης ή του ως άνω νομοθετικού διατάγματος τιθεμένους όρους και προϋποθέσεις". Μετά ταύτα εδημοσιεύθη νεωτέρα Συντακτική Πράξις υπ' αριθ. 7/1974 (ΦΕΚ 288). Η νεωτέρα αυτή Συντακτική Πράξις εθεσπίσθη (άρθρον 5) μετς αναδρομικής δυνάμεως από της ενάρξεως της ισχύος της υπ' αριθ. 3 ομοίας, προέβλεπε δε, μεταξύ άλλων (άρθρον 2), ότι "αρχιερείς οίτινες δι' ενεργειών και εκδηλώσεών των διαταράσσουν την ειρήνην και την ενότητα της Εκκλησίας δύνανται να κηρύσσονται έκπτωτοι θρόνου δι' αποφάσεως... της παρούσης Ιεράς Συνόδου... Η απόφασις εκτελείται άμα τη δημοσιεύσει εις την Εφημερίδα της Κυβερνήσεως...".

Περαιτέρω ορίζεται εν άρθρω 3 ότι η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος δύναται όπως ανακαλή τη προτάσει του Προέδρου αυτής αποφάσεις ληφθείσας κατ' εφαρμογήν της υπ' αριθ. 3 Συντ. Πράξεως. Τέλος, εν άρθρω 4 αυτής ωρίσθη ότι και επί των κατ' εφαρμογήν αυτής εκδιδόμενων πράξεων εφαρμόζεται το μνημονευθέν ήδη άρθρον 5 της Συντ. Πράξεως 3/1974, κατά το οποίον πράξεις εκδιδόμεναι κατ' εφαρμογήν των διατάξεων αυτής δεν υπόκεινται εις αίτησιν ακυρώσεως ή προσφυγήν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας και αν έτι προβάλλεται λόγος ακυρώσεως αναφερόμενος εις τους υπό της Συντ. Πράξεως τιθεμένους όρους και προϋποθέσεις.

Επειδή αι προσβαλλόμεναι ως άνω, παραδεκτώς εξ' επόψεως συναφείας, πράξεις, εξεδόθησαν υπό την ισχύν των διατάξεων των ανωτέρω Σ.Π. 3 και 7 έτους 1974, διά των οποίων εθεσπίζετο απαράδεκτον προσβολήσ αυτών δι' αιτήσεως ακυρώσεως ή προσφυγής ακόμη και διά παραβάσεις όρων ή προϋποθέσεων τιθεμένων υπό των εν λόγω Σ.Π. Ως δε ήδη εκρίθη (ΣτΕ 4611-4613/1976 κ.ά.), το απαράδεκτον τούτο δεν ήρθη διά της Σ.Π. της 1/1.8.1974 "περί αποκαταστάσεως της δημοκρατικής νομιμότητος κλπ." (ΦΕΚ 213).

Διότι το παραδεκτόν του εν δίκου μέσου κρίνεται κατά τον νόμον τον ισχύοντα κατά τον χρόνον της εκδόσεως της προσβαλλομένης διοικητικής πράξεως (άρθρον 68 ν.δ. 170/1973 περί του Συμβουλίου της Επικρατείας). Εν προκειμένω δε το άρθρον 15 της τελευταίας τούτης Σ.Π. (ως αναδιευτυπώθη διά της παρ. 1 του άρθρου 10 της από 5/ 7.8.1974 Σ.Π.), ορίσεν ότι το δημοσιευθέν την 15ην Νοεμβρίου 1968 κείμενον Συντάγμα τος, ως διεμορφώθη διά του π.δ. 370/1973, ως και πάσα από της 21ης Απριλίου 1967

και εφεξής εκδοθείσα συντακτική ή συντακτικού χαρακτήρας πράξεις καταργούνται, έχει την έννοιαν ότι πάσα τοιαύτη συντακτική πράξις, οία και αι θεσπιζούσαι το ανωτέρω απαράδεκτον, καταργείται διά τον εφεξής χρόνον και όχι αναδρομικώς.

Τούτο προκύπτει και εκ της διατάξεως του άρθρου 10 παρ. 2 της αυτής Συντ. Πράξεως, διά της οποίας ορίζεται ότι διά νομοθετικών διαταγμάτων δύναται να ρυθμίζονται και μετ' αναδρομικής δυνάμεως θέματα προκύπτοντα εκ των από 21ης Απριλίου 1967 και εφεξής εκδοθεισών Σ.Π.

Τέλος, το περί ου πρόκειται απαράδεκτον δεν ήρθη ουδέ διά του επακολουθήσαντος Συντάγματος του 1975, διότι τούτο, εις μεν το άρθρον 111 αυτού ορίζει ότι πάσα διάταξις αντικειμένη εις το Σύνταγμα καταργείται από της ενάρξεως της ισχύος αυτού, ει δε το άρθρον 119 παρ. 1, ότι διά νόμου δύναται να αρθή το καθ' οιονδήποτε τρόπον ισχύσαν απαράδεκτον της ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως κατά πράξεων εκδοθεισών από 21ης Απριλίου 1967 μέχρι 23 Ιουλίου 1974, είτε είχαν ασκηθή τοιαύτη αίτησις είτε μη, αποκλειομένης πάντως της αναδρομικής λήψεως αποδοχών των τυχόν δικαιωθησομένων.

Επειδή εις τον ν. 1816/1988 (Α' 251) περιελήφθη τροπολογία η οποία εισήχθη επί τη βάσει της προδιαληφθείσης διατάξεως του άρθρου 119 του Συντάγματος 1975, απαιτούσης, διά την άρσιν του απαράδεκτου, την έκδοσιν νόμου όχι αναγκαιώς "ειδικού", και η οποία, ψηφισθείσα υπό της Βουλής, ως άρθρον 15 του νόμου αυτού, ορίζει ότι :

"1. Αίρεται για τους υπαλλήλους του Δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των υπαλλήλων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης το απαράδεκτο που ίσχυε με οποιοδήποτε τρόπο ως προς την άσκηση αίτησης για ακύρωση πράξεων που εκδόθηκαν από τις 21 Απριλίου 1967 έως τις 23 Ιουλίου 1974, είτε είχε ασκηθεί τέτοια αίτηση, είτε όχι. Η διάταξη αυτή ισχύει μόνο για τις περιπτώσεις για τις οποίες με διάταξη νόμου δεν είχε αρθεί μέχρι σήμερα το απαράδεκτο αυτό. 2. Οι ενδιαφερόμενοι δικαιούνται να ασκήσουν νέα αίτηση ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριών μηνών από τη δημοσίευση του νόμου αυτού. 3. Αποκλείεται η αναδρομική χορήγηση αποδοχών σε όσους τυχόν δικαιωθούν με το ένδικο αυτό μέσο".

Επηκολούθησεν η δημοσίευσίς του ν. 1877/1990, εις το άρθρον 12 του οποίου ωρίσθησαν τα εξής:

"Στην παρ. 1 του άρθρου 15 του ν. 1816/1988 και μετα τη φράση χαίρεται για τους υπαλλήλους του Δημοσίου" προστίθεται και παρεμβάλλεται η φράση "τους υπαλλήλους και όργανα διοικήσεως". Η προθεσμία ισχύος της παραπάνω προσθήκης αρχίζει από τη δημοσίευση του νόμου αυτού". Κατά την έννοια της τελευταίας τούτης διατάξεως, η ισχύς αυτής ανατρέχει εις τον χρόνον δημοσίευσεως της δι' αυτής συμπληρουμένης διατάξεως του άρθρου 15 παρ. 1 του ν. 1816/1988. Συνεπώς από της δημοσίευσεως του ν. 1816/1988 ήρθη το απαράδεκτον ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως και διά την "κατηγορίαν των "υπαλλήλων και οργάνων διοικήσεως" των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, εις ήν αναφέρεται η προμνησθείσα διάταξις του άρθρου 12 του ν. 1877/1990.

Εξ άλλου, ως έχει επανειλημμένως κριθή υπό του Δικαστηρίου τούτου (βλ. ΣΤΕ 1941/1981 (ολ.) 678/1982, 1571/1985 (ολ.), οι Μητροπολίται αποτελούν όργανα διοικήσεως της οικείας Μητροπόλεως, η οποία, ως και η Εκκλησία της Ελλάδος, παραλλήλως προς τον χαρακτήρα της ως Θείου καθιδρύματος, αποτελεί κατά νόμον (άρθρον 1 παρ. 4 ν. 590/1977 "περί Καταστατικού Χάρτου της Εκκλησίας της Ελλάδος", Α 146), κατά τας νομικώς αυτής σχέσεις, νομικόν πρόσωπον δημοσίου δικαίου.

Ούτω, εν τη εννοία της ανωτέρω διατάξεως του άρθρου 15 παρ. 1 του ν. 1816/1988, ως αυτή συνεπληρώθη διά του μνησθέντος άρθρου 12 του ν. 1877/1990, διά της οποίας αίρεται το απαράδεκτον ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως κατά πράξεων εκδοθεισών κατά την διάρκειαν της δικτατορίας, μεταξύ άλλων, και διά τα όργανα διοικήσεως των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, δέον να θεωρηθή ότι εμπάπτουν εις την άρσιν του απαράδεκτου και οι Μητροπολίται, οι οποίοι αποτελούν, κατά τα εκτεθέντα, όργανα διοικήσεως του ν.π.δ.δ. της οικείας Μητροπόλεως.

Κατ' ακολουθίαν τούτων η υπό κρίσιν αίτησις, κατατεθείσα εις το Συμβούλιον της Επικρατείας εντός της υπό της διαληφθείσης διατάξεως του άρθρου 15 παρ. 2 του ν. 1816/1988 τασσομένης τριμήνου αποκλειστικής προθεσμίας, στρεφόμενη δε κατά πράξεων αφορωσών εις την από του Θρόνου απομάκρυνσιν Μητροπολίτου, εκδοθεισών κατ' εφαρμογήν των Συντακτικών Πράξεων 3 και 7/1974, διά

των οποίων εθεσπίζετο, κατά τα ειρημένα, απαράδεκτον προσβολής των επί τη βάσει αυτών εκδιδόμενων διοικητικών πράξεων, μη έχον αρθή δι' ετέρου νόμου προγενεστέρου του ν. 1816/1988, ασκείται ήδη παραδεκτως, μετά την διά του τελευταίου τούτου νόμου άρσιν του απαράδεκτου και είναι εξεταστέα καθ' ουσίαν.

Επειδή διά της υπό κρίσιν αιτήσεως προβάλλεται ότι αι μνησθείσαι Σ.Π. 3 και 7/1974 είναι αντίθετοι προς το τότε ισχύον συνταγματικόν κείμενον του έτους 1968/73, προβάλλεται, ειδικότερον, αντίθεσις αυτών προς τας διατάξεις των άρθρων 12 (αφαίρεσις του κατά νόμον ωρισμένου δικαστού), 95 (απονομή δικαιοσύνης υπό τακτικών δικαστών), 119 (δικαίωμα παροχής εννόμου προστασίας) αυτού, ως επίσης και παράβασις της συνταγματικής αρχής nullum crimen, nulla poena sine lege, τούτο δε διότι η κρίσις περί εκκλησιαστικών αδικημάτων ανετέθη εις άλλο όργανον πλην του κατά το Σύνταγμα αρμοδίου εκκλησιαστικού συνοδικού διά τους αρχιερείς δικαστηρίου, δεν απηγγέλθη κατηγορία και γενικότερον δεν επηγήθησαν αι διαδικαστικά εγγυήσεις, αι οποίαι έχουν θεσπισθή υπέρ των εγκλωυμένων ενώπιον των εκκλησιαστικών δικαστηρίων.

Πάντες όμως οι ανωτέρω λόγοι ακυρώσεως εκτός του ότι στηρίζονται εις την εσραλμμένην εκδοχήν, ότι επεβλήθη εν προκειμένω πειθαρχική ποινή, ενώ αι ρηθείσαι Σ.Π. προβλέπουν ασπώς την λήμιν διοικητικών μέτρων, είναι εν πάση περιπτώσει απορριπτέοι, διότι αι Σ.Π. 3 και 7/74, υπό των οποίων διέπονται, ως εκ του χρόνου εκδόσεώς των, αι προσβαλλόμεναι πράξεις, καθ' όσον αφορά το προ της 1.8.1974 χρονικόν διάστημα, θεωρούνται, ως εξετέθη ανωτέρω, ότι ήσαν εν ισχύϊ και δη μετ' ηϋξημένης τυπικής δυνάμεως (πρβλ. 4611/76 κ.ά.), ίσης προς την ισχύν των διατάξεων του τότε ισχύοντος κειμένου Συντ/τος του έτους 1968/73, του οποίου άλλωστε είναι μεταγενέστεραι. Εξ άλλου, απορριπτέος είναι επίσης και ο συναφής λόγος ακυρώσεως διά του οποίου προβάλλεται αντίθεσις των περί ών πρόκειται συντακτικών πράξεων προς τους ιερούς κανόνες, προεχόντως ως αόριστος, εφ' όσον δεν προσδιορίζονται οι συγκεκριμένοι ιεροί κανόνες προς τους οποίους υφίσταται η ης γίνεται επίκλησις, αντίθεσις των ως άνω Σ.Π.

8. Επειδή τόσον εις το προοίμιον όσον και εις το παρατεθέν ανωτέρω κείμενον της Σ.Π. 3/74 περιέχεται η διαπίστωσις ότι από εξαιτίας, ήτοι από της εκλογής του τότε Προκαθημένου της Εκκλησίας της Ελλάδος και εφεξής, εδημιουργήθη εις την Εκκλησίαν αντικανονική κατάστασις λόγω της αντικανονικής και αντισυνταγματικής εκλογής του εν λόγω Προκαθημένου και λόγω της εν συνεχεία εκλογής νέων Επισκόπων υπό οργάνου παρανόμως συγκεκριοτημένου, ήτοι υπό Ιεράς Συνόδου προεδρευομένης από τον ρηθέντα Αρχιεπίσκοπον.

Διά των αυτών διατάξεων λαμβάνεται περαιτέρω πρόνοια αποκαταστάσεως της κανονικής τάξεως αφ' ενός δι' εκλογής νέου Αρχιεπισκόπου υπό της Ιεράς Συνόδου, εις την οποίαν δεν Θα συμμετέχον οι χαρακτηριζόμενοι ως αντικανονικοί Μητροπολίται, αφ' ετέρου δε διά της λήψεως υπό της νέας Ιεράς Συνόδου παντός μέτρου αποβλέποντος εις την αποκατάστασιν της εκκλησιαστικής τάξεως συμφώνως προς τους ιερούς κανόνες, ιδίως όσον αφορά εις την πλήρωσιν μητροπολιτικών εδρών.

Εκ των ρυθμίσεων τούτων συνάγεται ότι ναί μεν η αντικανονικότης των Μητροπολιτών οι οποίοι εξελέγησαν κατά τον ως είρηται τρόπον, περί της οποίας ομιλούν αι διατάξεις αυτοι, προσδιορίζεται ευθέως εις αυτήν ταύτην την 3/74 Συντακτικήν Πράξιν, πλην όμως, προκειμένης αποκαταστάσεως της εκ της εν λόγω αντικανονικής εκλογής διαταραχθείσης κανονικής τάξεως, παρεσχέθη εις την Ιεράν Σύνοδον ευρυτάτη διακριτική ευχέρεια προς λήμιν παντός κατά την κρίσιν της προσφόρου μέτρου διά την αποκατάστασιν ταύτην, μεταξύ των οποίων προδήλως περιλαμβάνεται η απομάκρυνσις των αντικανονικών μητροπολιτών, χωρίς πάντως να αποκλείεται η λήμινς ηπιωτέρων μέτρων ή και η διατήρησις εις τον Θρόνον (νομιμοποιήσις) των μητροπολιτών τούτων, εφ' όσον κατά την κρίσιν της Ιεράς Συνόδου τούτο ήθελε συμβάλει εις την αποκατάστασιν της εκκλησιαστικής τάξεως.

Διά την διαμόρφωσιν δε της κρίσεως της Ιεράς Συνόδου ως προς την επιλογήν του πλέον προσφόρου μέτρου αναγκαία ήτο η προηγούμενη ακρόασις του ενδιαφερομένου και η υπ' αυτού παροχή σχετικών εξηγήσεων. Η επακολουθήσασα Σ.Π. 7/1974, η οποία ανατρέχει εις τον χρόνον ισχύος της 3/74. Σ.Π., ώρισεν ότι Αρχιερείς, οι οποίοι δι' εκδηλώσεων και ενεργειών διαταράσσουν την ειρήνην και ενότητα της

εκκλησίας, δύνανται να κηρύσσονται έκπτωτοι του Θρόνου, παρεσχέθη δε εις την Ιεράν Σύνοδον η δυνατότης να ανακαλή αποφάσεις ληφθείσας κατ' εφαρμογήν της 3 Σ.Π., μεταξύ των οποίων προδήλως και αποφάσεις περί κατ' οικονομίαν λήψεως ηπιωτέρων μέτρων η νομιμοποιήσεως των αντικανονικών μητροπολιτών, τέλος ωρίσθη ότι τυχόν μέχρι τότε ληφθείσα ανακλητικά αποφάσεις της Ιεράς Συνόδου είναι νόμιμοι.

Εκ των διατάξεων τούτων συνάγεται ότι η εν λόγω Σ.Π. συναρτά την λήψιν του υπ' αυτής προβλεπομένου μέτρου της εκπτώσεως προς την εν γένει συμπεριφοράν εκάστου ιεράρχου, γεγονός εκ του οποίου επιβάλλεται και πάλιν να παρέχεται η δυνατότης εις τον τελευταίον να παράσχη εξηγήσεις κατόπιν προηγουμένης κλήσεως αυτού προς ακρόασιν.

Συνεπώς και αι δύο Συντακτικαί πράξεις (3 και 7/ 1974), κατά την έννοιάν των, όχι μόνον δεν αποκλείουν αλλά αντιθέτως θεωρούν ως εξυπακουόμενον όρον, δια την λήψιν των υπ' αυτών προβλεπομένων μέτρων, το εκ γενικώτερας και Θεμελιώδους αρχής του δικαίου, διασφαλίσεως το στοιχειώδες δικαίωμα υπερασπίσεως, απορρέον, κατά τον κρίσιμον εν προκειμένω χρόνον, δικαίωμα της προηγουμένης ακροάσεως παντός κρινομένου προσώπου (πρβλ. ΣτΕ 1811/69) λαμβανομένης δε υπ' όψιν της τοιαύτης γενικής εφαρμογής του κανόνος τούτου, δεν δύναται να συναχθή αποκλεισμός της εφαρμογής αυτού εκ της σιωπής των Σ.Π. 3 και 7/74 επί του θέματος της ακροάσεως. Αντιθέτως, σταθμιζομένου του άκρως επαχθούς χαρακτήρος των εις τας Σ.Π. 3 και 7/74 προβλεπομένων μέτρων της από του θρόνου απομακρύνσεως ή εκπτώσεως των περί ών πρόκειται ιεραρχών και μάλιστα διά τους εν αυταίς προβλεπομένους σοβαρούς λόγους απομακρύνσεως ή εκπτώσεως από του Θρόνου των, η αξίωσις μιας απλής έστω ακροάσεως υφίσταται ως όρος εγκείμενος εις αυτός εν λόγω Σ.Π., η παράβασις του οποίου συνιστά παράβασιν ουσιώδους όρου προβλεπομένου υπό των ως είρηται Σ.Π. (πρβλ. ΣτΕ 1811/69).

Επειδή, εν προκειμένω, εκ των στοιχείων του φακέλλου προκύπτει και δεν αμφισβητείται υπό της Διοικήσεως ότι της αποφάσεως της Ιεράς Συνόδου, δι' ης αφαιρέσθη η από του θρόνου απομάκρυνσις του εν λόγω μητροπολίτου κατ' επίκλησιν των 3 και 7/74 Συντ. Πράξεων δεν προηγήθη η κατά τ' ανωτέρω επιβαλλομένη κλήσις προς ακρόασιν και ως εκ τούτου η απόφασις αυτή είναι ακυρωτέα διά παράλειψιν του ουσιώδους τούτου όρου του προβλεπομένου εις τας ανωτέρω Σ.Π., κατά τον βásiμion και παραδεικτώς ήδη προβαλλόμενον σχετικόν λόγον ακυρώσεως, συνακυρωτέον δε καθίσταται και το επί της αποφάσεως ταύτης και επίσης προσβαλλόμενον διάταγμα περί απομακρύνσεως του αιτούντος εκ του Θρόνου. Κατά συνέπειαν, η υπό κρίσιν αίτησις πρέπει να γίνη δεκτή, παρέλκει δε ως αλυστελής η έρευνα των λοιπών προβαλλομένων λόγων ακυρώσεως.

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βιβλία – Περιοδικά

Γέροντας Α., Οι Εγκύκλιοι (Νομική φύση, διακρίσεις, δικαστικός έλεγχος), 1993 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 65 επ., 86 επ., 131 επ., 327 - 355, 483 – 486.

Δημητρόπουλος Ανδρ., Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, τόμος III, 2004 Αθήνα, σελ. 78 επ.

Δημητρόπουλος Ανδρ., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό μέρος, Ειδικό μέρος: Μητρικά δικαιώματα – Φυσική υπόσταση – Πνευματική υπόσταση, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου, τόμος Γ' - τεύχ. I – III, 2008 Αθήνα - Θεσσαλονίκη, σελ. 56.

Δημητρόπουλος Ανδρ., Εφαρμογές Συνταγματικού Δικαίου II, Συνταγματικά Δικαιώματα, 2007 Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ. 150.

Κονιδάρης Ιω., Εγχειρίδιο Εκκλησιαστικού Δικαίου, 2000 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 222.

Λαζαράτος Π., Το δικαίωμα ακροάσεως στη διοικητική διαδικασία, Μονογραφίες Συνταγματικού και Διοικητικού Δικαίου, 1992 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 362 επ.

Λαζαράτος Π. σε: Κασιμάτη – Μαυριά, Η Ερμηνεία του Συντάγματος, 2003, σελ. 36 επ.

Λαμπράκης Κ., Η δικαστική προστασία και το άρθρο 20 παρ. 1 Σ. 1975, ΕλλΔνη 1986, σελ. 616 επ.

Μπέης Κ., Η διαλεκτική του δικονομικού δικαίου, Ι. Τα συνταγματικά θεμέλια της δικαστικής προστασίας, 1998 Αθήνα, σελ. 85 επ., 405 επ., 457 επ., 612 επ.

Παπαϊωάννου Ζ., Εφαρμογές Δημοσιούπαλληλικού Δικαίου με βάση τη Νομολογία των δικαστηρίων, 2000 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 85 επ.

Παραράς Π., Η ανύπαρκτος εκ του Συντάγματος εξουσία των Υπουργών προς εκτέλεσιν των νόμων (ΣτΕ 2714/1979), ΤοΣ 1980, σελ. 138 επ.

Παυλόπουλος Π., Η συνταγματική κατοχύρωση της αίτησης ακυρώσεως, 1982 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 131, 133.

Παυλόπουλος Π., Η αστική ευθύνη του Δημοσίου κατά τους κανόνες του Δημοσίου Δικαίου σε: Γέροντας Απ. – Λύτρας Σ. – Παυλόπουλος Π. – Σιούτη Γλ. – Φλογαΐτης Σ., Διοικητικό Δίκαιο, 2004 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 321 επ.

Ρώτης Ν., Η συνταγματικότητα της ομοιόμορφης αμφιέσεως των μαθητριών (ΣτΕ 97/1980 (Ολομ.) και ΣτΕ 2714/1979), ΤοΣ 1980, σελ. 129 επ.

Σιούτη Γλ., Η μονομερής δράση της Δημόσιας Διοίκησης σε: Γέροντας Απ. – Λύτρας Σ. – Παυλόπουλος Π. – Σιούτη Γλ. – Φλογαΐτης Σ., Διοικητικό Δίκαιο, 2004 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 187 – 189, 214 - 215.

Στασινόπουλος Μ., Το Δίκαιο των διοικητικών διαφορών, 1974, σελ. 122.

Τάχος Αναστ., Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 625 επ.

Τάχος Αναστ., Τα μέτρα εσωτερικής τάξεως στη μέση δημόσια εκπαίδευση, Παρατηρήσεις επί της ΣτΕ 97/1980, ΕΔΔΔ 1980, σελ. 115 επ.

Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2002 Αθήνα – Κομοτηνή, σελ. 403 επ., 439.

2. Ιστοσελίδες

Ανδρεάδη Χρ., Μέτρα εσωτερικής τάξης, Προπτυχιακή εργασία, www.law.uoa.gr/~adimitrop.

Γιαννίτσα Μ., Μέτρα εσωτερικής τάξης, Προπτυχιακή εργασία, www.law.uoa.gr/~adimitrop.

Μπουγιούκου Δ., Παροχή έννομης προστασίας και μέτρα εσωτερικής τάξης, Προπτυχιακή εργασία, www.law.uoa.gr/~adimitrop.

Χόρος Γ., Το άρ. 20 παρ. 1 του Συντάγματος και το δικαίωμα έννομης προστασίας, Μεταπτυχιακή εργασία, www.law.uoa.gr/~adimitrop.

VII. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΣτΕ 1487/1998 (τμ. ΣΤ'), www.nomos.gr, Υπόθεση ελεύθερης έκφρασης γνώμης δημοσίου υπαλλήλου.

ΣτΕ 2209/1977 (τμ. Γ'), ΤοΣ 1977, σελ. 636 επ., Υπόθεση ελεύθερης έκφρασης γνώμης στρατιωτικού.

ΣτΕ 1770/1997 (τμ. Γ'), ΕΔΔΔ 2000, σελ. 369, Υπόθεση δημοσίων υπαλλήλων του ναυστάθμου Κρήτης.

ΣτΕ 2649/1998 (τμ. Γ'), ΕΔΔΔ 2000, σελ. 369, Υπόθεση αναφορών παραπόνων αξιωματικών.

ΔΕφΑθ 320/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 236 επ., Υπόθεση αρχιφύλακα.

ΔΕφΑθ 311/1980, ΤοΣ 1980, σελ. 234 επ., Υπόθεση σμηναγού.

ΣτΕ 97/1980 (Ολομ.), ΤοΣ 1980, σελ. 137 επ., Υπόθεση μαθητριών ακατάλληλα ενδεδυμένων.

ΣτΕ 2714/1979 (τμ. Γ'), ΤοΣ 1980, σελ. 143 επ., Υπόθεση μαθητριών του Γυμνάσιο της Ν. Ερυθραίας

ΣτΕ 1821/1986 (Ολομ.), ΔιΔικ 1989, σελ. 1309 επ., Υπόθεση αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος.

ΣτΕ 2618/ 1997, www.nomos.gr, Υπόθεση αλλαγής σχολικού περιβάλλοντος στην ιδιωτική εκπαίδευση.

ΣτΕ 1416/1989, ΕΔΔΔ 1991, σελ. 61 επ., Υπόθεση μετάθεσης εφημερίου.

ΣτΕ 3796/1990, ΔιΔικ 1991, σελ. 1090 επ., Υπόθεση απομάκρυνσης μητροπολιτών.